

OPPIMATERIAALEJA

PUHEENVUOROJA

RAPORTTEJA 99

TUTKIMUKSIA

Marjut Putkinen, Kirsi Angerpuro, Johanna Alitalo,
Ville Hyyppä, Ismo Kantola, Markku Karhunen,
Eija Koivisto & Anu Lehtinen

YHTEISTYÖLLÄ TULEVAISUUTEEN

Liiketalouden koulutusohjelman
(Turku) arviointiraportti

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPPIMATERIAALEJA

PUHEENVUOROJA

RAPORTTEJA 99

TUTKIMUKSIA

Marjut Putkinen, Kirsi Angerpuro, Johanna Alitalo,
Ville Hyypä, Ismo Kantola, Markku Karhunen,
Eija Koivisto & Anu Lehtinen

YHTEISTYÖLLÄ TULEVAISUUTEEN

Liiketalouden koulutusohjelman
(Turku) arviointiraportti

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN
RAPORTTEJA 99

Turun ammattikorkeakoulu
Turku 2010

ISBN 978-952-216-166-6 (painettu)

ISSN 1457-7925 (painettu)

Painopaikka: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, Tampere 2010

ISBN 978-952-216-167-3 (PDF)

ISSN 1459-7764 (elektroninen)

Jakelu: <http://loki.turkuamk.fi>

TIIVISTELMÄ

Marjut Putkinen, Kirsi Angerpuro, Johanna Alitalo, Ville Hyyppä, Ismo Kantola, Markku Karhunen, Eija Koivisto & Anu Lehtinen
Yhteistyöllä tulevaisuuteen – liiketalouden koulutusohjelman (Turku) arviointiraportti.

Turun ammattikorkeakoulun raportteja 99

58 s. + 4 liites.

Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 2010.

ISBN 978-952-216-166-6

ISSN 1457-7925

ISBN 978-952-216-167-3 (PDF)

ISSN 1459-7764 (elektroninen)

Yhteistyöllä tulevaisuuteen – liiketalouden koulutusohjelman (Turku) ristiinarviointi oli järjestyksessä viides Turun ammattikorkeakoulussa toteutettu arviointi. Ristiinarviointien tavoitteena on kehittää koulutusohjelmien suunnittelu- ja toteutusprosesseja sekä lisätä koulutusohjelmien valmiuksia määritellä ja arvioida koulutuksen tavoitteita ja tuloksia. Tavoitteena on osaltaan varmistaa koulutuksen laatua sekä tuottaa ja levittää dokumentoitua tietoa ammattikorkeakoulun koulutuksen laadusta.

Ammattikorkeakoulun rehtori nimesi 30.11.2009 tämän ristiinarvioinnin kahdeksanhenkisen arviointiryhmän. Liiketalouden koulutusohjelman (Turku) arvioinnin kohteeksi valittiin ammattikorkeakoulun laaturyhmän määrittelemät teemat: koulutusohjelman, opetussuunnitelman ja opetuksen suunnittelu, opetus ja ohjaus, oppimisen ja toiminnan arviointi sekä pedagoginen johtaminen ja kehittäminen. Jokaiseen teemaan liittyen koulutusohjelmalle toimitettiin tarkentavia kysymyksiä itsearvioinnin tueksi. Koulutusohjelma työsti sovittuihin teemoihin perustuen itsearviointiraportin sekä toimitti arviointiryhmälle kirjallisia näyttöjä toiminnastaan.

Arviointiryhmä perehtyi itsearviointiraporttiin, annettuihin näyttöihin sekä Messi-intranettiin ja SoleOPSiin (sähköinen järjestelmä opetussuunnitelmien ja toteutussuunnitelmien tekemiseen ja tallentamiseen). Kirjallisiin materiaaleihin perustuen laadittiin arviointivierailua varten kysymyksiä haastateltaville

ryhmille, jotka olivat tulosalueen ja koulutusohjelman johto, opettajat, opiskelijat sekä työelämäedustajat. Arviointivierailu toteutettiin yhden päivän aikana (8.4.2010). Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin myöhempiä analyysejä varten.

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan liiketalouden koulutusohjelma (Turku) on melko perinteinen koulutusohjelma, jolla on hyvä vetovoima, suhteellisen vakaa yhteistyöverkosto sekä aktiivinen neuvottelukunta. Koulutusohjelma on kehittänyt toimintaansa lisäämällä projektiopintoja ja pyrkinyt liittämään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyötä (TKI) osaksi opetusta. Lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella työelämälähtöisissä oppimisympäristöissä kuten Tradetalo, Tradetase, kummiyritystoiminta, kauppiasyrittäjyyden polku ja Yrittäjyyden kipinä.

Koulutusohjelmassa on myös kehittämishaasteita. Arviointiryhmä esittää tässä raportissa kehittämissuosituksia, jotka liittyvät koulutusohjelman rakentamiseen, toimintatapoihin, pedagogisiin ratkaisuihin ja johtamiseen, HOPSiin, harjoitteluun, arviointiin, tiedottamiseen sekä laadunvarmistuksen toteuttamiseen jatkuvan parantamisen laatusyklin mukaisena toimintana.

Liiketalouden koulutusohjelmassa tulee kriittisesti tarkastella suuntautumisvaihtoehtojen määrää ja toteutustapaa. Nykymuodossaan suuntautumisvaihtoehdot toimivat melko itsenäisesti ja erilaisin toimintaperiaattein, lisäksi suuntautumisvaihtoehdot ohjaavat ja rajaavat suhteellisen tiukasti opiskelijoiden valintoja. Koulutusohjelmassa tulee jatkaa yhteistä keskustelua koulutusohjelman tulevaisuuden suuntaviivoista. Koulutusohjelmassa tulee yhä enemmän siirtyä yhteisölliseen työtapaan ja yhteiseen keskusteluun, jotta pystytään kehittämään yhteisiä toimintatapoja ja eri opintojaksojen väliset kytkökset tulisivat läpinäkyväksi. Lisäksi yhteisen pedagogisen toimintamallin kehittämistä tulee edelleen jatkaa innovaatiopedagogiikan lähtökohdista.

Tässä arvioinnissa nousi myös koko ammattikorkeakoululle kehittämishaasteita: Jatkossa on tarpeen tiivistää yhteistyötä eri liiketalouden koulutusohjelmien kesken, jotta pystytään vahvistamaan liiketalouden osaamista. Opiskelijoiden haastatteluissa nousi esille tarve joustavien opiskelumahdollisuuksien lisäämiseksi, esimerkiksi kesäopintojen laajentaminen on opiskelijoiden mielestä tarpeen. Arvioinnissa tuli esille myös uusi opetussuunnitelmajärjestelmä SoleOPS, joka on käyttöönottoaiheessa. Jatkossa on tärkeää järjestelmän ominaisuuksien huolellinen testaus sekä käyttöönottokoulutusten ja tuen varmistaminen

SISÄLTÖ

ESIPUHE	7
I KOULUTUSOHJELMAN RISTIINARVIOINTI	9
1.1 Arvioinnin tausta	9
1.2 Arvioinnin kohde ja arviointiryhmä	12
1.3 Koulutusohjelmien ristiinarviointien eettiset periaatteet	14
1.4 Arvioinnin teemat ja kysymykset	14
1.5 Arviointiprosessi	18
2 ARVIOINNIN TULOKSET	20
2.1 Koulutusohjelman, opetussuunnitelman ja opetuksen suunnittelu	20
2.1.1 Koulutusohjelman suunnittelun lähtökohtia	20
2.1.2 Tulevaisuuden työelämän haasteisiin vastaaminen	22
2.1.3 Opetussuunnitelma ja toteutussuunnitelma	23
2.1.4 Henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat	26
2.2 Opetus ja ohjaus	27
2.2.1 Opetusmenetelmät – oppimisen peruslinjaukset	27
2.2.2 Innovaatiopedagogiikka ja työelämälähtöiset oppimisympäristöt	31
2.2.3 Verkostoituminen ja monialaisuus	34
2.2.4 Harjoittelu	37
2.2.5 Opinnäytetyö	40
2.2.6 Kansainvälisyys	41
2.2.7 Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö opiskelussa	43
2.3 Oppimisen ja toiminnan arviointi	44
2.3.1 Koulutusohjelman toimintasuunnitelma	44
2.3.2 Oppimisen arviointi	44
2.3.3 Opiskelijapalautte	46
2.4 Pedagoginen johtaminen ja kehittäminen	49
2.4.1 Opiskelumenetelmien kehittäminen	49
2.4.2 Henkilöstön ja työyhteisön kehittäminen	52

3	YHTEENVETO JA SUOSITUKSET	54
3.1	Koulutusohjelman vahvuudet	54
3.2	Kehittämissuosituksset koulutusohjelmalle	55
3.3	Suosituksset ammattikorkeakoululle	56
	LÄHTEET	57
	LIITTEET	59

ESIPUHE

Turun ammattikorkeakoulun laatujärjestelmän ensisijaisena tavoitteena on varmistaa strategisten tavoitteiden mukaisen toiminnan sekä tulosten saavuttaminen. Ammattikorkeakoulun onnistumista kuvastaa toiminnan laatu sekä oppimisprosessin laatu ja tehokkuus. Tulosten ja laadun toteutumista seurataan ja arvioidaan asetettuihin tavoitteisiin nähden. Omalta osaltaan tämä raportti liiketalouden koulutusohjelman arvioinnista on osoitus Turun ammattikorkeakoulun laatujärjestelmän toimivuudesta ja sen vaikuttavuudesta kehittämiseen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Turun ammattikorkeakoulun sisäisen koulutusohjelmien ristiinarvioinnin tehtävänä on kehittää koulutusohjelmien suunnittelu- ja toteutusprosesseja sekä lisätä valmiuksia määritellä ja arvioida koulutuksen opetuksellisia tavoitteita sekä saavutettuja ja odotettuja tuloksia. Ristiinarvioinnin tehtävänä on myös kannustaa seuraamaan tulosten vaikuttavuutta mm. läpäisyyden ja työelämään sijoittumiseen.

Ristiinarviointi kehittävän arvioinnin menettelynä on arvokas lisä laadunvarmistuksen keinovalikoimaan, joilla halutaan jatkuvasti parantaa koko korkeakoulun toimintaa. Se huomio organisaation kulttuurin, parantaa korkeakoulun sisäistä vuorovaikutusta sekä toiminnan laatua ja tehokkuutta. Ristiinarviointi edistää korkeakoulun jaettua tietoisuutta laadunvarmistuksen vaikutuksesta toiminnan parantamiseen. Ristiinarviointi parhaimmillaan parantaa sisäistä viestintää, lisää hyvien käytänteiden levittämistä, lisää avoimuutta ja luo mahdollisuuksia organisaation oppimiselle. Nämä tekijät ovat omiaan vahvistamaan laatu- ja kulttuurin, parantamaan yksilön ja työyhteisön toimintaa sekä organisaation tuloksellisuutta.

Arviointiryhmän työ perustuu koulutusohjelman itsearviointiraporttiin ja muuhun taustamateriaaliin sekä haastatteluihin. Työn tuloksena arviointiryhmä on tunnistanut liiketalouden koulutusohjelman vahvuudet sekä esittänyt kehittämissuosituksia koulutusohjelmalle.

Arviointiryhmä on paneutunut kiitettävällä tavalla kokonaisuuden analyttiseen tarkasteluun ja arviointiin sekä esittänyt konkreettisia ja ajankohtaisia kehittämistoimenpiteitä koko ammattikorkeakoulullekin. Ne tarjoavat hyvän perustan toiminnan kehittämiseksi.

21.9.2010

Turun ammattikorkeakoulun vararehtori

Saara Lampelo

I KOULUTUSOHJELMAN RISTIINARVIOINTI

I.1 ARVIOINNIN TAUSTA

Euroopan korkeakoulutusalueen kehittämiseen vuoteen 2010 mennessä tärkeä Bologna-prosessi on sisältänyt laadunvarmistuksen kehittämisen haasteen. Kansallisiin laadunvarmistusjärjestelmiin tulee kuulua mm. koulutusohjelmien tai korkeakoulujen arviointi, joka sisältää sisäisen arvioinnin, ulkoisen arvioinnin, opiskelijoiden osallistumisen arviointiin sekä tulosten julkistamisen. Mallina voi olla akkreditointi-, sertifiointi- tai muu vastaava järjestelmä. Suomessa otettiin vuonna 2005 käyttöön korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi.

Laadunvarmistuksella tarkoitetaan opetusministeriön työryhmän käyttämän vakiintuneen määritelmän mukaan niitä menettelytapoja, prosesseja tai järjestelmiä, joiden avulla turvataan ja kehitetään korkeakoulun, sen järjestämän koulutuksen ja muun toiminnan laatua. Auditoinnin avulla halutaan varmistaa, että korkeakoululla on toiminnan jatkuvaa kehittämistä tukeva laadunvarmistusjärjestelmä ja että järjestelmä toimii tavoitteidensa mukaisesti. Korkeakoulut päättävät itse oman laadunvarmistusjärjestelmänsä erityistavoitteista, kehittämisestä sekä käytettävistä menetelmistä. Korkeakouluilla on päävastuu kouluksensa laadusta ja koulutuksen kehittämisestä. (Opetusministeriö 2004; Opetusministeriö 2007).

Korkeakoulujen arviointineuvoston (KKA) organisoimissa auditoinneissa selvitetään, mitä laadullisia tavoitteita korkeakoulu on toiminnalleen asettanut ja arvioidaan, millaisilla prosesseilla ja menettelytavoilla korkeakoulu ylläpitää ja kehittää koulutuksen ja muun toiminnan laatua. Auditoinnin tavoitteena on arvioida, toimiiko laadunvarmistus korkeakoulussa tarkoitettulla tavalla, tuottaako laadunvarmistusjärjestelmä toiminnan kehittämisen kannalta tarkoitukseenmukaista tietoa ja johtaako se vaikuttaviin, laatua parantaviin kehittämis-

toimenpiteisiin. Auditoinnissa ei oteta kantaa korkeakoulun asettamiin päämääriin, laadunvarmistusjärjestelmän tavoitteisiin, toiminnan sisältöön eikä tuloksiin sinänsä. (Korkeakoulujen arviointineuvosto 2007)

Turun ammattikorkeakoulun laadunvarmistuksen kehittämisessä on otettu huomioon eurooppalaiset ja kansalliset suositukset laadunvarmistukselle. Laadunvarmistus kattaa korkeakoulun koko toiminnan. Laadun arviointiin käytetään erilaisia menettelyitä, joilla on oma tarkoituksensa osana laadunvarmistusjärjestelmän kokonaisuutta.

KKA auditoi Turun ammattikorkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän ja ammattikorkeakoulu läpäisi auditoinnin hyväksytysti 29.1.2010. Auditointiraportissa todetaan mm., että Turun ammattikorkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmä kattaa varsin hyvin ammattikorkeakoulun toiminnot. Laadunvarmistuksen keskeiset menettelytavat muodostavat eheän kokonaisuuden ja menettelytavat ovat pääosin yhtenäiset eri tulosalueilla. Laadunvarmistusjärjestelmä rakentuu jatkuvan kehittämisen mallin pohjalle.

ENQA:n (European Association for Quality Assurance in Higher Education) suosituksen mukaan korkeakouluilla tulee olla viralliset menettelytavat koulutusohjelmien jatkuvaa kehittämistä varten. Turun ammattikorkeakoulussa koulutusohjelmien jatkuvan kehittämisen yhteinen virallinen ja systemaattinen menettelytapa on balanced scorecard -malliin perustuva 4T-toimintasuunnitelma, jonka laatimisprosessiin sisältyy systemaattinen itsearviointi.

Vuonna 2007 otettiin lisäksi käyttöön koulutusohjelmien ristiinarviointi. Siinä kootaan ammattikorkeakoulun eri asiantuntijoista koostuva arviointiryhmä, jonka tehtävänä on toteuttaa tietyn ennalta määritellyn koulutusohjelman kehittävä arviointi. Arviointiryhmä kootaan aina erikseen kunkin valitun koulutusohjelman arviointia varten.

Ensimmäiseksi ristiinarvioinnin kohteeksi valittiin Turussa toimiva tietotekniikan koulutusohjelma (Hyvönen ym. 2008). Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma oli toinen Turun ammattikorkeakoulussa ristiinarviointiin osallistuva koulutusohjelma (Kontio ym. 2008). Vuonna 2008 arviointeihin osallistuivat rakennustekniikan koulutusohjelma (Soini ym. 2008) ja hoitotyön koulutusohjelma Salossa (Kairisto-Mertanen ym. 2009). Tässä raportissa on kuvattu järjestyksessä viidennen, liiketalouden koulutusohjelman (Turku), ristiinarvioinnin toteutus ja tulokset.

KKA:n auditointiraportissa todetaan, että koulutuksen laadunvarmistuksen menettelyistä koulutusohjelmien ristiinarviointi on hyvä käytäntö, josta kannattaa jatkossa kehittää keskeinen osa laadunvarmistusjärjestelmän toimivuuden arviointia.

Ristiinarvioinnilla kehitetään koulutusohjelmien suunnittelu- ja toteutusprosesseja sekä lisätään koulutusohjelmien valmiuksia määritellä ja arvioida koulutuksen tavoitteita ja tuloksia. Tavoitteena on osaltaan varmistaa koulutuksen laatua sekä tuottaa ja levittää dokumentoitua tietoa ammattikorkeakoulun koulutuksen laadusta.

Kansallinen korkeakoulutuksen laadunvarmistuksen työryhmä (Opetusministeriö 2004) painotti, että laadunvarmistusjärjestelmä vaatii tuekseen laajasti omaksutun laadukulttuurin eli yksilöllisen ja kollektiivisen sitoutumisen laadun ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Ristiinarviointi pyrkii osaltaan vahvistamaan ammattikorkeakoulun arviointiosaamista ja -kulttuuria. Kyseessä on arviointiryhmien, koulutusohjelmien ja koko ammattikorkeakoulun kehittämisprosessi. Olennaista on muutoksen ja kehityksen tukeminen, ei niinkään sovittujen toimintojen toteutumisen varmistaminen.

Turun ammattikorkeakoulussa koulutusohjelman ristiinarviointi on arviointiprosessi, jossa

- eri tulosalueiden ja toimintojen edustajat arvioivat toisen tulosalueen toimintoja yhden koulutusohjelman kehyksessä ja perehtyvät samalla koulutusohjelman arviointiin käytännössä
- arviointiosaaminen vahvistuu ja kumuloituu kattavasti ammattikorkeakoulun eri yksiköissä
- arviointiyhteistyö on luonteeltaan myönteistä ja rakentavaa vuorovaikutusta, mikä osaltaan tuottaa mahdollisuuksia oppia muiden kokemuksista ja näkemyksistä
- noudatetaan kehittävän arvioinnin periaatetta
- noudatetaan sovittuja eettisiä periaatteita
- tuotetaan dokumentoitua tietoa korkeakoulutuksen laadusta
- levitetään hyviä käytänteitä koko ammattikorkeakoulussa.

Ristiinarvioinnin tavoitteena on

- varmistaa koulutuksen mahdollisimman korkea laatu koko ammattikorkeakoulussa
- kehittää koulutusohjelmien suunnittelu- ja toteutusprosesseja
- lisätä valmiuksia koulutuksen laatuksiteerien määrittelyyn ja arviointiin
- parantaa koulutusohjelmissä valmiuksia määrittellä ja arvioida tutkintojen osaamistavoitteita ja tuloksia
- vahvistaa ammattikorkeakoulun laatuksultuuria.

1.2 ARVIOINNIN KOHDE JA ARVIOINTIRYHMÄ

Koulutusohjelmien ristiinarvioinnit toteutetaan tulosalueiden tavoiteneuvotteluissa sovitussa järjestyksessä. Vararehtori ja kehityspäällikkö valmistelevat esityksen arvioitavista koulutusohjelmista. Rehtori päättää arvioitavista koulutusohjelmista ja nimittää arviointiryhmät. Ammattikorkeakoulun johtoryhmässä 24.3.2009 sovittiin, että liiketalouden koulutusohjelma (Turku) Bioalat ja liiketalous -tulosalueelta osallistuu koulutusohjelmien ristiinarviointiin vuonna 2010.

Ristiinarvioinnin kohteena olevassa liiketalouden koulutusohjelmassa (Turku) aloitti vuonna 2009 yhteensä 85 opiskelijaa nuorten tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Koulutusohjelmassa oli 20.9.2009 tilastointiajankohtana 356 opiskelijaa, joille on tarjolla viisi eri suuntautumisvaihtoehtoa.

Turun ammattikorkeakoulussa on tavoitteena, että kaikki koulutusjohtajat sekä merkittävä osa koulutuspäälliköistä pääsee osallistumaan arvioijina ristiinarviointiin. Tarkoitus on muodostaa kaikkien tulosalueiden asiantuntijoista koostuva ja vähitellen laajeneva arvioijien joukko, josta valittavat henkilöt suorittavat vuosittaiset koulutusohjelmien arvioinnit. Näin vältetään yksittäisten arvioijien liiallinen kuormittuminen ja toisaalta edistetään arvioinneissa syntyneiden kehittämisideoiden leviämistä.

Ristiinarviointiryhmän peruskokoonpano on 7–8 henkilöä: puheenjohtaja, sihteeri, kehityspäällikkö, koulutuspäällikkö, opettajaedustajat (2 kpl, toisella tutkimus- ja kehitystyön kokemusta), kehittämisen tulosalueen edustaja sekä opiskelija.

Tällä pyritään riittävän laaja-alaiseen näkemykseen arviointiprosessissa. Kokoonpanoa määritettäessä otetaan huomioon seuraavat kriteerit:

- laatutyön ja arvioitavan alan tuntemus
- strategioiden ja kehittämisen painopistealueiden tuntemus
- kaikkien ammattikorkeakoulun keskeisten toiminta-alueiden asiantuntemus (koulutus, tutkimus- ja kehitystyö, tukipalvelut)
- opiskelijaedustus
- tasapainoinen tulosalueiden johdon, opettajien, opiskelijoiden ja tukipalveluiden edustus.

Rehtori nimitti kehityspäällikön esityksestä liiketalouden (Turku) koulutusohjelman arviointiryhmään seuraavat henkilöt:

- Marjut Putkinen, koulutusjohtaja, puheenjohtaja
- Kirsi Angerpuro, suunnittelija, sihteeri
- Johanna Alitalo, opiskelijaedustaja
- Ville Hyypä, lehtori
- Ismo Kantola, kehityspäällikkö
- Markku Karhunen, koulutuspäällikkö
- Eija Koivisto, yliopettaja
- Anu Lehtinen, opintoasiaintoimiston päällikkö.

Rehtorin nimityspäätöksessä mainittiin, että arviointiryhmän tulee tarkastella koulutusohjelman laadunvarmistuksen menettelyiden toimivuutta, osaamisperustaisuutta opetussuunnitelmassa sekä opetuksen tavoitteiden ja menetelmien yhteensopivuutta.

I.3 KOULUTUSOHJELMIEN RISTIINARVIOINTIEN EETTISET PERIAATTEET

Koulutusohjelmien ristiinarviointien eettiset periaatteet on muotoiltu Korkeakoulujen arviointineuvoston arviointien ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun ristiinarviointimallin pohjalta seuraavasti:

- Ristiinarvioinnin ensisijaisena tarkoituksena on oppivan organisaation ajatuksen mukaisesti tukea koulutusohjelmien kehittymistä.
- Arviointiprosessin aikana tapahtuva keskustelu ja sen yhteydessä annettava palaute ovat luonteeltaan kehittävää ja muutosta tukevaa; ei valvovaa, tarkastavaa tai luokittelevaa.
- Arviointitilanteet ovat luottamuksellisia. Ilman luottamusta ei synny kehittämistoiminnan edellyttämää avoimuutta ja rehellisyyttä.
- Arviointien palaute on rakentavaa, uusia näkökulmia ja vaihtoehtoja tarjoavaa.
- Arviointi on läpinäkyvää. Johtopäätösten ja suositusten tulee perustua itsearviointiraporttiin, siihen liittyviin tilastotietoihin ja arviointikeskusteluissa ilmenneisiin asioihin. Arvioinnin loppuraportti on julkinen.

I.4 ARVIOINNIN TEEMAT JA KYSYMYKSET

Arviointiteemat ja kysymykset perustuvat ammattikorkeakoulun strategioihin ja tavoitteisiin, ristiinarvioinnin tavoitteisiin sekä ammattikorkeakoulun arviointiosaamiseen ja kokemukseen. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisut ovat lisänneet tietoa arviointien tarpeista, tavoitteista, toteutuksesta ja tuloksista.

Itsearviointia edeltävässä vaiheessa tulosalueen johtaja ja koulutuspäällikkö voivat täydentää arviointikysymyksiä koulutusohjelman kannalta keskeisistä arvioitavista kohteista. Yleisten ja yhteisten teemojen lisäksi voidaan keskittyä arvioimaan koulutusohjelmalle tärkeitä asioita.

Koulutusohjelman arvioinnin kohteista käytiin keskustelua koulutusohjelman koulutuspäällikön ja tulosalueen koulutusjohtajan kanssa. Keskustelussa sovittiin, että ammattikorkeakoulun laaturyhmä tarkistaa aiemmissa ristiinarvioinneissa käytetyt koulutusohjelman itsearviointia ohjaavat teemat ja kysymykset.

Arvioinnissa keskityttiin koulutuksen suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen prosesseihin.

Koulutusohjelman itsearviointia ohjaavat teemat ja kysymykset olivat seuraavat:

A. KOULUTUSOHJELMAN, OPETUSSUUNNITELMAN JA OPETUKSEN SUUNNITTELU

- Miten ammattikorkeakoulun strategia ohjaa koulutusohjelman, opetussuunnitelman ja opetuksen suunnittelua?
- Miten laaditaan koulutusohjelman toimintasuunnitelma? Ketkä osallistuvat?
- Miten koulutusohjelma huomioi uuden tutkimustiedon? Miten sille tehdään tilaa opetussuunnitelmassa?
- Miten opetussuunnitelmassa on otettu huomioon kansainvälisyys?
- Miten OPS-suunnittelussa huomioidaan tutkintojen kansallinen viitekehys?
- Miten koulutusohjelma huomioi OPS-suunnittelussa jatkumon perustutkinnon opetussuunnitelman sekä mahdollisen YAMK-koulutusohjelman opetussuunnitelman välillä?
- Miten koulutusohjelmassa varmistetaan, että sen tavoitteet päivitetään ja ne vastaavat tulevaisuuden työelämän vaatimuksia? Miten valikoituvat koulutusohjelman yhteistyötahot?
- Miten opetussuunnitelma laaditaan? Miten OPS-työ on vastuutettu ja ketkä siihen osallistuvat?
- Miten OPS-työssä suunnitellaan oppimisprosessi?
- Millainen pedagoginen lähtökohta ohjaa opetussuunnitelman ja opetuksen suunnittelua?
- Miten opintojen arviointi ja mitoitus suunnitellaan?
- Miten suunnitellaan ohjauksen sekä tutkimus- ja kehittämistyön integrointi opetussuunnitelmaan?
- Miten opintojaksopalautteen keruu on suunniteltu?

Koulutusohjelma toimittaa 3–5 kohdasta näytön.

B. OPETUS JA OHJAUS

- Missä yhteydessä ja milloin koulutusohjelmassa käydään keskustelua käytettävistä opetusmenetelmistä? Miten pedagogiset valinnat on määritelty?
- Miten innovaatiopedagogiikka näkyy koulutusohjelman toiminnassa?
- Mitä opetusmenetelmiä koulutusohjelmassa käytetään?
- Arvioi, miten hyvin opetusmenetelmät sopivat oppimistavoitteisiin.
- Miten usein ja millä tavalla opiskelijoiden kanssa käydään HOPS-keskusteluja?
- Miten koulutusohjelmassa otetaan huomioon erilaiset oppijat?
- Miten opetussuunnitelmassa mahdollistetaan joustavat opintopolut?
- Miten koulutusohjelmassa tunnustetaan opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet? Mitä toimenpiteitä tästä seuraa koulutusohjelmassa?
- Miten työelämäyhteyksiä ja koulutusohjelman tutkimus- ja kehitystyötä hyödynnetään opiskelijan oppimisessa ja opetuksessa?
- Mitä yhteistyötä koulutusohjelma tekee muiden koulutusohjelmien kanssa ja yli tulosaluerajojen?
- Millaista on koulutusohjelman opettajien yhteistyö opetuksessa ja opiskelijoiden ohjauksessa?
- Miten tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään opetuksessa?
- Miten kansainvälistymisen näkökulma toteutuu eri opintojaksoissa? Kenen vastuulla tämä on?

Koulutusohjelma toimittaa 3–5 kohdasta näytön.

C. OPPIMISEN JA TOIMINNAN ARVIOINTI

- Millainen itsearvioinnin käytäntö koulutusohjelmassa on? Miten toiminnan onnistumista (arviointi ja palaute) käsitellään koulutusohjelmassa?
- Miten arvioidaan opetussuunnitelman toteutumista?
- Miten koulutusohjelmassa havaitaan opintojaksot, joissa oppimistavoitteiden saavuttaminen jää heikoksi? Mihin toimenpiteisiin tällaisissa tapauksissa ryhdytään?
- Millaisilla arviointimenetelmillä arvioidaan, onko opiskelijalle muodostunut jäsentynyt ja syvälinen näkemys opiskeltavista aiheista? Arvioi käytettäviä arviointimenetelmiä.

- Miten arvioidaan, ovatko opiskelijat saavuttaneet koulutuksen tavoitteena olevat osaamistavoitteet (kompetenssit)?
- Miten varmistetaan, että opetuksen toteutus on suunnitelman mukainen ja miten opetuksen toteutus dokumentoidaan?
- Miten opintojaksojen toteutuksen arviointi on järjestetty? Kuka arvioi opintojaksot?
- Miten työelämä osallistuu koulutusohjelman toteutuksen ja tulosten arviointiin?
- Miten koulutusohjelmassa kerätään opintojaksopalautetta?
- Millaisia ovat palautepäivän kokemukset koulutusohjelmassa?

Koulutusohjelma toimittaa 3-5 kohdasta näytön.

D. PEDAGOGINEN JOHTAMINEN JA KEHITTÄMINEN

- Mitä koulutusohjelman yhteinen pedagoginen kehittäminen tarkoittaa käytännön toimintana? Milloin ja missä sitä tehdään?
- Miten koulutusohjelmassa ohjataan pedagogista työtä (kuka/ketkä ohjaavat – vastuut?)
- Miten koulutusohjelman opettajan pedagogista osaamisen kehittämistä tuetaan?
- Miten kehityskeskustelu tukee opettajan työtä?
- Miten koulutusohjelman opettajia tuetaan ”uuteen opettajuuteen” (innovaatiopedagogiikan huomioiminen ja hyödyntäminen)?
- Mitkä ovat koulutusohjelman ajankohtaiset kehittämiskohteet?
- Miten koulutusohjelman saama palaute hyödynnetään OPS-työssä?
- Miten uusia vaikutteita saadaan ja hankitaan opetuksen sisältöjen ja menetelmien uudistamiseen?
- Miten usein ja millä tavalla opiskelijoiden kanssa käydään keskusteluja opetuksen kehittämisestä?
- Miten palautepäivän palautteet käsitellään ja mistä ne löytyvät?
- Miten opiskelijat ja opettajat saavat tiedon palautepäivän palautteesta?
- Kuka päättää, mihin asioihin palautteen perusteella tartutaan?
- Miten kehittämistyö dokumentoidaan ja miten siitä viestitään laajemmin koulutusohjelmassa ja tulosalueella?
- Mitkä ovat seuraavat suunnitellut askeleet koulutusohjelman kehittämisessä?

- Kuvaa, miten tämä raportti on tehty ja ketkä ovat sen laatimiseen osallistuneet?

Esittäkää 2 kpl esimerkkejä siitä, miten arviointia ja palautetta on hyödynnetty toiminnan kehittämisessä.

1.5 ARVIOINTIPROSESSI

Koulutusohjelman arvioinnin kohteista ja arviointiprosessin aikatauluista käytiin keskustelua koulutusohjelman koulutuspäällikön ja tulosalueen koulutusjohtajan kanssa. Ammattikorkeakoulun laaturyhmä päivitti aiemmissa ristiinarvioinneissa käytetyt ristiinarvioinnin teemat ja kysymykset.

Koulutusohjelma laati itsearviointiraportin sovittujen arvioinnin teemojen ja kysymysten pohjalta. Koulutusohjelma ei halunnut rajata itsearvioinnista pois mitään teemaa tai kysymystä. Itsearviointiraportin valmistelusta vastasi työryhmä, johon kuuluivat nuorten koulutuksen koulutuspäällikkö, aikuiskoulutuksen koulutuspäällikkö, viisi suuntautumisvaihtoehtovastaavaa, kaksi opettajaedustajaa sekä yksi opiskelijaedustaja. Työryhmän jäsenet olivat valmistelleet vastauksia raportin kysymyksiin pienryhmissä, ja raportti on laadittu tältä pohjalta työryhmän yhteispalavereissa. Raporttiluonnosta käsiteltiin opettajien kokouksessa ja opiskelijaedustajien tapaamisessa, jonka jälkeen se esiteltiin koulutusjohtajalle. Raporttia käsiteltiin myös neuvottelukunnassa. Itsearviointiraporttiin sisällytettiin myös koulutusohjelman koko opettajakunnan työyhteisön kehittämishankkeessa esille nousseita asioita.

Arviointiryhmä perehtyi itsearviointiraporttiin ja siihen liittyviin kirjallisiin näyttöihin ja totesi, että ne olivat huolellisesti laadittuja. Arviointiryhmä pyysi kuitenkin koulutusohjelmalta vielä muutaman lisämateriaalin arvioinnin tueksi.

Arviointivierailua varten arviointiryhmä laati haastattelukysymykset. Haastattavat ryhmät olivat koulutusohjelman johto, opettajat, opiskelijat ja työelämän edustajat. Arviointiryhmä oli valmistautunut haastatteluun paneutumalla koulutusohjelman itsearviointiraporttiin ja siihen liittyviin koulutusohjelman valitsemiin kirjallisiin näyttöihin, pyydettyyn lisämateriaaliin sekä Turun ammattikorkeakoulun intranettiin (Messi) ja opetussuunnitelmiin SoleOPS:ssa. Liitteenä 3 on arviointivierailun ohjelma. Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman arviointiprosessin kulku on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO I. *Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman arviointiprosessi.*

Ajankohta	Vaihe
AMK:n johtoryhmän kokous 24.3.2009	Sovittiin liiketalouden (Turku) koulutusohjelman osallistumisesta ristiinarviointiin vuonna 2010
30.11.2009	Arviointiryhmän nimeäminen
8.12.2009	Arviointi räätälöitiin ja aikataulutettiin koulutusjohtajan ja koulutus- päällikön kanssa
25.1.–16.3.2010	Itsearviointin tekeminen (koulutusohjelma)
17.3.–7.4.2010	Perehtyminen itsearviointiraporttiin ja taustamateriaaliin, arviointi- ryhmän koulutus, työjaosta ja vastuista sopiminen, arviointivierai- luun valmistautuminen
8.4.2010	Arviointivierailu
9.4.–8.9.2010	Raportointi (arviointiryhmän työskentelyä)
1.12.2010	Raportin julkistaminen ja arviointiryhmän palautetilaisuus koulutusohjelmalle

2 ARVIOINNIN TULOKSET

Arvioinnin tulokset perustuvat liiketalouden (Turku) koulutusohjelman laatimaan itsearviointiraporttiin, siihen liittyviin koulutusohjelman valitsemiin kirjallisiin näyttöihin (ks. liite 1), pyydettyyn lisämateriaaliin (ks. liite 2), arviointiryhmän arviointivierailulla 8.4.2010 tekemiin haastatteluihin sekä Turun ammattikorkeakoulun intarnettiin, Messiin.

Kaikki arviointiryhmän jäsenet perehtyivät koko aineistoon ja ennalta sovitun työnjaon mukaan kukin vastasi omalta osaltaan arviointiraportin kirjoittamisesta. Arviointiryhmä kokoontui viisi kertaa keskustelemaan arvioinnin tuloksista, johtopäätöksistä ja niiden perusteella tehtävistä suosituksista. Jokaisen kokouksen välillä ryhmän jäsenet työstivät tekstiä, jota seuraavassa kokouksessa käsiteltiin yhteisesti. Raportti on siis prosessikirjoittamisen ja yhteistyön tulos.

2.1 KOULUTUSOHJELMAN, OPETUSSUUNNITELMAN JA OPETUKSEN SUUNNITTELU

2.1.1 Koulutusohjelman suunnittelun lähtökohtia

Turun ammattikorkeakoulussa koulutusohjelmien toiminnan kehittäminen perustuu jatkuvaan parantamiseen: tavoitteiden määrittelyyn, toimintaan, arviointiin ja toiminnan parantamiseen. Liiketalouden koulutusohjelmassa suunnittelua ja tavoitteiden määrittelyä ohjaavat haastattelujen perusteella Turun ammattikorkeakoulun strategia (mm. innovaatiopedagogiikka), työelämästä saatu palaute, alueellisuus, vanhat ja perinteiset toimintatavat, opiskelijoilta ja neuvottelukunnalta tuleva palaute, Elinkeinoelämän Keskusliiton raportit, ammattikorkeakoulun johtamisen tietojärjestelmässä (4T) oleva koulutusohjelman toimintasuunnitelma sekä tradenomien koulutusta ohjaavat lait ja asetukset.

Toiminnan suunnittelua ja itse toimintaa ohjaavia tekijöitä tuli haastattelussa esille runsaasti, joskin eri ryhmät korostivat eri asioita. Opettajat korostivat opiskelijoiden palautteen merkitystä, koska opiskelijat ovat erittäin motivoituneita ja hyviä opiskelijoita. Tärkeä palaute koulutuksen onnistumisesta on opiskelijoiden työllistyminen ja se nähdäänkin ensiarvoisen tärkeänä koulutusta ohjaavana tekijänä. Opettajat näkivät myös 4T:n toimintasuunnitelman tärkeänä, joskin sen ammattikorkeakoulun määrittelemä rakenne koettiin pakottavana ja sitä kritisoitiin.

Koulutusohjelman johdon mielestä koulutusohjelmassa kehitystä tapahtuu pienin askelin. Koulutusohjelma on melko perinteinen, mutta kehittämistyö on hyvässä alussa. Koulutusohjelman toiminta koetaan osin ”irrationaalisena”, eikä koulutusohjelma ole täysin kytkeytynyt koko tulosalueen toimintaan. Johto haluaa tarkennuksia ja linjanvetoja koulutusohjelman kehittämiseen ja johtamiseen. Koulutusohjelmassa koulutuspäällikkö on vaihtunut usein viime vuosina, mikä on voinut vaikeuttaa pitkäjänteistä koulutusohjelman johtamista. Haastatelluun osallistuneet koulutuspäälliköt toivat esille, että he toimivat työparina ja hyödyntävät johtamis- ja lähiesimiestoiminnassaan tiimimäistä työskentelytapaa. Nuorten koulutuksesta vastaavalla koulutuspäälliköllä voisi arviointiryhmän mielestä olla nykyistä vahvempi rooli koulutusohjelman johtamisessa.

Johdon mielestä koulutusohjelmaan toiminnan suunnittelua ohjaavana tekijänä ovat ”vanhat ja perinteiset toimintatavat”, jotka on hyvä tiedostaa. Toiminnan kehittämisessä on varmasti tärkeää, että kokemusta ja työyhteisön perinteitä kunnioitetaan, ja ne luonnollisesti ohjaavatkin toimintaa, mutta samalla myös rajoittavat uudistumista ja uudistumiskykyä.

Neuvottelukunnan jäsenet totesivat roolinsa muuttuneen viime aikoina aikaisempaa osallistuvammaksi. Neuvottelukunta ei koe asemaansa enää vain tiedon vastaanottajana, vaan enemmän aktiivisena toimijana, joka osallistuu koulutusohjelman suunnitteluun, ottaa kantaa ja välittää työelämän näkemyksiä koulutusohjelman kehittämishaasteista.

Koulutusohjelman toimintasuunnitelmaa työstetään yhteisöllisesti ja vastuutaen työtä eri henkilöille. Käytännössä yhteiseen työskentelyyn varataan yksi iltapäivä ja sen pohjalta koulutuspäällikön nimeämät henkilöt jatkavat työtä ja suunnitelma laaditaan valmiiksi pienryhmissä. Toimintasuunnitelman laatiminen on koulutusohjelman yksi keskeisin tehtävä ja arviointiryhmän mielestä on hyvä, että koko opettajakunnalla on mahdollisuus osallistua sen laatimiseen koulutusohjelman kokouksissa.

Kokonaisuudessaan koulutusohjelman suunnittelua ohjaavat itsearviointiraportin ja haastattelujen perusteella ammattikorkeakoululle keskeiset tiedon lähteet. Arviointiryhmälle jäi kuitenkin epäselväksi se, miten systemaattisesti lähteitä käytetään esimerkiksi toimintasuunnitelman laatimisessa ja miten systemaattisesti laatusyklin ajatus jatkuvasta parantamisesta toteutuu koulutusohjelman toiminnassa. Arviointiryhmä ei saanut myöskään vahvaa näyttöä siitä, miten hyvin koulutusohjelman toimintasuunnitelma käytännössä ohjaa toimintaa ja miten sitoutunut henkilöstö on koulutusohjelman yhteiseen kehittämiseen.

On tärkeää, että johto pystyy luomaan vahvan yhteishengen ja yhdessä tekemisen kulttuurin. Strategiset linjaukset selkeyttävät tilannetta henkilöstölle. Avoimet keskustelumahdollisuudet ovat tärkeä osa sitoutumista. Toimintasuunnitelmien konkretisointi ja 4T-portaalin systemaattinen sisäänajo ovat askel tähän suuntaan. Henkilöstö muodostuu oman alansa vahvoista ammattilaisista, joilta varmasti löytyy kehittämisenäkemyksiä ja -taitoa. Koulutuspäällikön haasteena on saada nämä kyvyt toimimaan yhteisen arvopohjan perustalta kohti yhteistä tavoitetta ja toteuttamaan yhteistä kehittämistehtävää.

2.1.2 Tulevaisuuden työelämän haasteisiin vastaaminen

Koulutusohjelmassa seurataan työelämän kehittymistä ja uusia linjauksia. Tärkeä keskustelukumppani on neuvottelukunta, joka tuo työelämän näkemyksen opetussuunnitelmatyöhön. Koulutusohjelmassa pyritään varmistamaan tavoitteiden työelämälähtöisyyttä mm. työelämäedustajilla teetetyllä kyselyllä. Koulutusohjelmassa onkin tunnistettu muuttuneita osaamistarpeita, joista selkein on, että opiskelijoiden tulisi hallita yhä suurempia asiakokonaisuuksia. Hyviä esimerkkejä muuttuviin työelämätarpeisiin vastaamisesta ovat esimerkiksi kauppiaasyrittäjyyspolku, kummiyritystoiminta ja oikeustradenomikoulutus.

Koulutusohjelman johdolla on vahva näkemys siitä, että tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyön (TKI) kautta opettajilla on mahdollisuus kehittää ja uudistaa osaamistaan, joka vähitellen siirtyy opetukseen ja sitä kautta oppimisen laatuun tulee myös syvyyttä. Tämän takia johdon mielestä nykyistä useamman opettajan tulisi osallistua TKI-työhön.

Henkilöstön mielestä on tärkeää, että kuunnellaan elinkeinoelämää, sen toiveita ja näkemyksiä valmistuvien tradenomien osaamisesta. Opettajat korostavat myös, että koulutusohjelmassa on hyviä opiskelijoita ja he myös osaavat

vaatia opetuksen laatua. Oppimisen syvyyttä ja laatua ei ole tutkittu, ja haastattelussa tuli selvästi esille, että opettajilla on erilaisia mielipiteitä siitä, mihin suuntaan kehittämisessä pitäisi mennä.

Koulutusohjelmasta jo valmistuneet alumnitoiminnassa mukana olevat ovat tärkeitä henkilöitä koulutuksen kehittämisessä. Koulutusohjelmassa on lähetetty kyselyjä opetuksen laadusta ja sisällöistä hiljattain valmistuneille, jo työelämässä oleville tradenomeille. Alumnitoiminnan kehittäminen onkin suositeltavaa, ja tätä toimintaa tulee monipuolistaa ja laajentaa nykyisestä.

2.1.3 Opetussuunnitelma ja toteutussuunnitelma

Liiketalouden koulutusohjelmassa on viisi suuntautumisvaihtoehtoa (sv): yrittäjäyys, markkinointi, markkinointi urheilijoille, taloushallinto ja juridiikka. Vuoden 2009 OPSissa sv:t alkavat toisen vuoden alussa, ja koulutusohjelman yhteisiä perusopintoja on 51 opintopistettä (op) sekä yhteisiä ammattiopintoja 38 op. Harjoittelun laajuus on 30 op ja opinnäytetyön 15 op kaikkien opintojen ollessa yhteensä 210 op.

OPS vuodelle 2010 on muuttunut siten, että perusopintoja on vuoden 2009 OPSiin verrattuna yksi opintopiste vähemmän eli 50 op, koulutusohjelman yhteisiä ammattiopintoja seitsemän opintopistettä enemmän eli 45 op ja suuntautumisvaihtoehtojen opintoja on kaikissa suuntautumisvaihtoissa 40 op. Lisäksi ammatillisia valinnaisia opintoja on 15 op. Kokonaisuudessaan OPS on suunniteltu vuositeemojen mukaan syveneväksi kehityskaareksi. Lukusuunnitelma näyttää muuten helposti luettavalta, mutta opintojaksojen laajuus on usein vain viisi opintopistettä. Laajemmat kokonaisuudet helpottaisivat koko lukusuunnitelman ymmärtämistä.

Itsearviointiraportin mukaan koulutuspäällikkö organisoii OPS-työn jakamalla koulutusohjelman päätoimiset opettajat työryhmiin. Ryhmät suunnittelevat erikseen perusopinnot, ammattiopinnot ja sv-opinnot. OPS-työn perusteena ovat osaamistavoitteet alkaen valtakunnallisista yleisistä osaamistavoitteista (kompetensseista) ja päättyen suuntautumisvaihtoehtojen osaamistavoitteisiin. Lisäksi on huomioitu toimintaympäristön uudistumistarpeita, opiskelijoiden tarpeita ja neuvottelukunnan ohjeistusta. Opettajien mukaan sinänsä hienosti toimivan neuvottelukunnan mielipiteitä kuunnellaan välillä liiankin tarkasti.

Koulutusohjelman opetussuunnitelmaryhmää ei ole, vaan opetussuunnitelmatyö tehdään käytännössä suuntautumisvaihtoehtotasolla. Suuntautumisvaihtoehtot ovat suhteellisen pieniä ja niiden toimintakäytännöt näyttävät poikkeavan toisistaan paljon. Suuntautumisvaihtoehtot ovat myös varsin itsenäisiä, eivätkä ole välttämättä sitoutuneet riittävästi koko koulutusohjelman toimintaan. Osa opettajista pitää nykyistä opetussuunnitelmarakennetta ja toimintamallia lähtöoletuksena, jolloin opetussuunnitelmatyön nykyinen organisointi nähdään itsestäänselvytenä.

Opettajilla on jossain määrin toisistaan poikkeavia näkemyksiä opetussuunnitelman kehittämisestä. Osa opettajista tuo esille, että koulutusohjelman ja tulosalueen johto eivät ole koulutusohjelman alan asiantuntijoita, joten opetussuunnitelmatyö tulee vahvasti tehdä suuntautumisvaihtoehtotasolla. Valtakunnalliset liiketalouden osaamistavoitteet ja vuositeemat nostetaan esiin tärkeänä lähtökohtana opetussuunnitelmatyössä. Lisäksi oman alan kollegat muissa ammattikorkeakouluissa mainitaan tärkeänä voimavarana.

Uudessa SoleOPS-järjestelmässä vuositeemat on esitetty selkeästi. Vuositeemojen mukaan ensimmäinen vuosi painottuu liiketoimintaosaamisen teoreettisiin perusteisiin. Opettajien haastattelujen mukaan kysymys on käsitejärjestelmän ja asiantuntijakielen opiskelusta, jota tarvitaan siirryttäessä ammattialoihin. Opiskelijat toivovat ensimmäisenä vuotena kuitenkin lisää käytännön opiskelua ja erityisesti ulkopuolisten tahojen kanssa tehtäviä projekteja. OPS mitoitetaan käyttäen periaatetta, jonka mukaan yksi opintopiste vastaa 27 tuntia opiskelijan työtä. Kukin opettaja vastaa tästä oman opintojaksonsa osalta itsenäisesti, mutta opettajat keskustelevat mitoituksesta yhdessä. Opiskelijapalautteen mukaan yhtä suuriksi mitoitettujen opintojaksojen kuormittavuus vaihtelee.

Opettajat suunnittelevat oppimisprosessin opintojaksokohtaisesti, eikä koulutusohjelmassa ole sitouduttu yhteiseen pedagogiseen malliin. Itsearviointiraportissa todetaan pedagoginen vapaus toimivaksi. Konstruktivismia oppimisessa edustavat case-opetus, lukupiiri ja oppimistehtävät. Nämä kaikki menetelmät vaativat koulutusohjelman itsearvioinnin mukaan opiskelijalta vastuuntuntoa projektista ja oppimisesta. Projektio opiskelussa onkin päästy hyvään alkuun, noin 30 % opiskelijoista osallistuu niihin. Koulutusohjelman kannattaa laajentaa nykyisten työelämälähtöisten oppimisympäristöjen käyttöä kaikille opiskelijoille. Samalla toteutuisi erillisten opintojaksojen läpinäkyvä kytkeytyminen toisiinsa, yhteys työelämään ja opettajien välinen yhteistyö läpi perus- ja ammattiopintojen.

Neuvottelukunnalla näyttää olevan tahtoa olla nykyistä aktiivisemmassa roolissa ja osallistua vuoropuheluun koskien koulutusohjelman tavoitteita suhteessa työelämän vaatimuksiin. Huomionarvoista on neuvottelukunnan esille tuoma mielipide, jonka mukaan suuntautumisvaihtoehdolla ei ole suurtakaan merkitystä työllistymisen kannalta. Neuvottelukunnan jäsenet totesivat, että he ovat kokeneet tähänastisen yhteistyön hyväksi, mutta pitävät mahdollisena lisätä panostustaan koulutusohjelman kehittämistyöhön.

Koulutusohjelman opettajille on annettu mahdollisuus varata 200 tunnin resurssi opetukseen kytkeytyvien TKI-hankkeiden suunnitteluun. Lisäksi tulosalueen TKI-henkilöstö tukee projekteihin sitoutuneita opettajia. Itsearviointiraportin mukaan opiskelijoiden osallistumista TKI-projekteihin rajoittavat osallistumishaluttomuus, tiedot ja taidot sekä projektien aikataulutus. Siksi on tärkeää heti opintojen aluksi ottaa kaikille opiskelijoille käyttöön joku sellainen työelämälähtöinen oppimisympäristö, jossa projektityöskentelyn taidot tulisivat tutuiksi.

Opintojaksojen toteutussuunnitelma on keskitetysti tallennettu verkko-oppimisympäristö Optimaan. Lisäksi osa opettajista jakaa toteutussuunnitelmasta myös paperisen version tai heijastaa sen seinälle opintojakson alussa. Opiskelijoiden mielestä perehtyminen toteutussuunnitelmiin on parantunut viimeisten vuosien aikana. Ammattikorkeakoulussa on vuonna 2010 otettu käyttöön SoleOPS-järjestelmä, johon tallennetaan sekä opetus- että toteutussuunnitelmat. Arviointiryhmä suosittaaakin, että jatkossa toteutussuunnitelmat laaditaan ammattikorkeakoulussa yhteisesti sovitun mukaisesti SoleOPSiin.

Koulutusohjelman kehittämishaasteena on jäməköittää yhteistä tapaa käsitellä osaamistavoitteita ja luoda yhtenäinen malli sille, miten osaamistavoitteita esitetään toteutussuunnitelmissa ja tätä kautta myös avataan opiskelijoille. Koulutusohjelman toteutussuunnitelmakäytäntöjä on myös syytä kehittää eri suuntautumisvaihtoehdoissa yhteneväisemmiksi sekä opiskelijoiden että opettajien yhteistyön helpottamiseksi.

Arviointiryhmä ehdottaa kriittistä tarkastelua suuntautumisvaihtoehtojen lukumäärästä, suuntautumisvaihtoehtojen alkamisen siirtämistä myöhemmäksi tai/ja yhteisten opintojen lisäämistä tai suuntautumisvaihtoehdoista luopumista. Tämä vapauttaisi resursseja myös opintojaksojen ja opettajien yhteisille toteutuksille, esimerkiksi projekteille. Koska suunnitteluryhmillä on vastuu vain omasta alueestaan, on arviointiryhmän mielestä vaarana, että OPS ei näy yhtenäisenä ja selkeänä. Koulutusohjelman tulee pohtia mahdollisuutta to-

teuttaa opetus ja opetuksen suunnittelu enemmän yhteistä linjaa noudattaen yhdistämällä enemmän suuntautumisvaihtoehtojen välistä koulutusta. Myös suuntautumisvaihtoehtojen yhteisten perusopintojen ja ammattiopintojen lisäämistä on harkittava.

2.1.4 Henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat

Liiketalouden koulutusohjelman opinto-oppaassa sanotaan, että henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa (HOPS) ensimmäisen vuoden ohjauksessa painotetaan opiskelutaitojen kehittämistä, ryhmän merkitystä oppimisen tukena sekä liiketalouden alaan tutustumista. Teemoina ovat myös kansainvälisyys ja työnhaku. Opiskelija laatii opettajatuutorin ohjeistuksella oman HOPSinsa, jota hän täsmentää koko opiskelun ajan. Vertaistuutorit toimivat vertaisohjaajina tuomalla ryhmätapaamisiin oman kokemuksensa opiskeluun liittyvissä kysymyksissä. Toisena opiskeluvuotena opiskelija syventää tietämystään oman suuntautumisvaihtoehdon työtehtävistä ja niihin liittyvistä yleisistä ja erityisistä osaamisvaatimuksista. Ohjauksen teemoina ovat mm. valinnaiset opinnot, opintoihin liittyvä harjoittelu ja opinnäytetyö. Opintojen loppuvaiheessa ohjauksella tuetaan valmistumista ja siirtymistä työelämään.

Arviointiryhmälle toimitettujen näyttöjen perusteella HOPS-käytännöt ovat Lemminkäisenkadun liiketalouden koulutusohjelmassa järjestetty hyvin. Joka vuosi opiskelijan kanssa käydään henkilökohtainen HOPS-keskustelu ja eri vuosien keskusteluissa painotetaan juuri kyseiselle vuodelle tärkeitä asioita. Esteettömyys huomioidaan opintojen järjestämisessä. Lisäksi joustavat opintopolut (esimerkiksi kaksoistutkinto) antavat opiskelijalle mahdollisuuden erilaisiin valintoihin.

Haastattelujen perusteella kaikille koulutusohjelman opiskelijoille ei ollut selvää HOPS-käytäntöjen merkitys. Osa opiskelijoista pohti, olisiko HOPS pitänyt tehdä ensimmäisenä vuonna. Osa niistäkin opiskelijoista, jotka olivat käyneet HOPS-keskustelut, miettivät HOPSin tarjoamaa konkreettista hyötyä. Näiden opiskelijoiden mukaan heillä ei ole oikeastaan valinnanmahdollisuutta opintojaksojen suhteen, vaan kaikkien pitää käytännössä ottaa lukujärjestyksessä olevat opinnot, jotta he ehtisivät suorittaa koko tutkintonsa normiajassa.

Mahdollisuus henkilökohtaisen opiskelupolun rakentamiseen vaihtelee suuntautumisvaihtoehdoittain. Markkinoinnin ja taloushallinnon suuntautumisvaihtoehtojen opiskelijat kertoivat haastattelussa, että he ovat pystyneet käyt-

tämään HOPSia opinnoissaan sekä miettimään, mitä opintojaksoja he haluaisivat ottaa, koska heillä on tarpeeksi laaja opintojaksotarjonta. Osalle muista opiskelijoista tuntui olevan tarjolla hyvin rajatusti opintojaksoja.

Opiskelijoiden haastatteluissa ilmeni, että HOPS-keskustelut toteutetaan vaihtelevilla tavoilla. HOPSin pitäisi olla opiskelijalle tärkeä työkalu opinnoissaan. Onnistunut HOPS-ohjaus edellyttää sekä opiskelijan että opettajan sitoutumista HOPSin laadintaan ja HOPS-keskusteluihin. Lisäksi opiskelijoiden haastatteluissa ilmeni, että he eivät tiedä toisten koulutusohjelmien tai toisten tulosalueiden opetustarjonnasta, joka voisi soveltua heidän opintoihinsa ja tuoda lisää laaja-alaisuutta.

Osassa liiketalouden koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehtoissa henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat ovat käytännössä yhtä kuin opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmassa tulee huomioida vähintään 15 opintopisteen todellinen valinnan mahdollisuus. Vaikuttaa siltä, että näissä suuntautumisvaihtoehtoisissa opiskelijoille ei rakenneta todellista henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa, vaan koko ryhmä opiskelee ennalta laaditun suunnitelman mukaan. Erikoistumismahdollisuudet toteutuvat lähinnä harjoittelun ja opinnäytetyön kautta.

Arviointiryhmän näkemys on, että liiketalouden koulutusohjelmassa opiskelijat hyödyntävät HOPSia vaihtelevasti: osalle HOPS on vieras asia ja osa käyttää HOPSia opiskelupolkunsa rakentamiseen. Arviointiryhmä suosittelee, että HOPS otettaisiin käyttöön koko koulutusohjelmassa todelliseksi valintoja mahdollistavaksi työkaluksi kaikille opiskelijoille.

HOPSin merkitys kasvaa opiskeluvuosien myötä, jolloin HOPSia ei käytetä pelkästään opintopisteiden kartuttamiseen. Opiskelijoita tulee jatkossa kannustaa valitsemaan yhteisiä valinnaisia opintoja sekä opintoja yli koulutusohjelma- ja tulosaluerajojen. Hyvänä alkuna yhteistyölle voisi olla eri tulosalueilla olevien muiden liiketalouden koulutusohjelmien opetustarjonnan hyödyntäminen.

2.2 OPETUS JA OHJAUS

2.2.1 Opetusmenetelmät – oppimisen peruslinjaukset

Liiketalouden koulutusohjelma on perinteikäs koulutusohjelma, jossa opettajajohtoinen opiskelu on tärkeässä asemassa. Itsearviointiraportissa pedagogista lähtökohtaa luonnehditaankin opettajajohtoiseksi, jos kohta samassa yh-

teydessä todetaan ”että tavoitteena on opiskelijoiden itseohjautuvuuden lisääntyminen”. Raportissa painotetaan, että koulutusohjelman toiminnassa on konstruktivistista oppimiskäsitystä edustavia toimintoja, jotka ”edellyttävät opiskelun opiskelijajohtoisuutta sekä vastuunottoa projektista ja omasta oppimisesta”. Näistä esimerkkeinä mainitaan monet oppimisympäristöt sekä tietyt opiskelutavat kuten case-opetus, lukupiiri ja oppimistehtävät.

Koulutusohjelman itsearviointiraportissa esitetään myös, että ”pedagoginen ymmärryksemme on ainedidaktiikkapainotteista” ja ”koulutusohjelma on valinnut linjakseen pedagogisen vapauden ja toteutusten monimuotoisuuden sallimisen ja yhteen ismiin sitoutumattomuuden” ja ”pedagoginen vapaus on todettu toimivaksi ja erilaisia käytänteitä mahdollistavaksi”. Raportissa käytetty termi ”didaktiikka” käsittelee opetuksen teoriaan ja käytäntöön liittyviä kysymyksiä, jotka koskevat opetuksen menetelmiä ja sisältöjä. Didaktiikka-termi yhdistetään kuitenkin usein virheellisesti opettajajohtoiseen ja kaavamaiseen opetukseen, vaikka didaktiikan edustajat ovat vuosikymmenten ajan pyrkineet tällaisesta opetuksesta eroon. Eriytymisen ainedidaktiikaksi ratkaisee se, onko oppiaineen rakenne niin omaleimainen, että se vaatii oman didaktiikan.

Itsearviointiraportin mukaan koulutusohjelmassa kontaktiopetuksen vallitsevana muotona on luentojen ja harjoitusten yhdistelmä. Näiden lisäksi tehdään ryhmätöitä, yksilökohtaisia esseitä, tutkielmia ja muita harjoitustöitä, joissa sovelletaan muun muassa ongelmaperustaisen oppimisen (PBL) elementtejä. Osassa opetusta käytetään case-opetusta. Koulutusohjelman opinto-oppaassa kerrotaan, että monilla opintojaksoilla hyödynnetään verkkoa ja internetiä niin opiskelussa kuin opiskelun ohjauksessa. Opiskelijalla on mahdollista valita opintojaksoja, joissa kaikki opetus tapahtuu virtuaalisesti verkon välityksellä. Opintojakson virtuaaliopetuksen osuudesta annetaan tarkempia tietoja opintojakson toteutussuunnitelmassa.

Haastateltujen opettajien mukaan koulutusohjelmassa ei ole tunnistettu sellaisia oppiaineiden välisiä eroavuuksia, joiden vuoksi olisi perusteita erilaiseen ainedidaktiikkaan. Haastatteluissa johto piti oleellisena hahmottaa, millaisia haasteita eri aineet antavat didaktisille ratkaisuille. Tämä nousee esille ainakin matematiikan sekä kielten opetuksessa, ja tällä haetaan eri oppiaineiden opetukseen syvyyttä. Pedagoginen vapaus ja toteutusten monimutkaisuus asettavat haasteita johdolle, jotta päästäisiin oppiainekohtaisuudesta oppimisympäristöjen kautta laaja-alaisempaan ajatteluun. Tärkeää on herättää keskustelua ja jakaa uusia ajatuksia henkilöstön kesken.

Opettajat eivät pystyneet haastattelutilanteessa yksilöimään didaktiikan kannalta oleellisia oppiaineiden välisiä eroja lukuun ottamatta kielten opetusta. Johtopäätös on, että ainedidaktiikka ei nykytilanteessa vielä muodosta koulutusohjelman pedagogista ymmärrystä, toisin kuin itsearviointiraportissa todetaan. Ainedidaktiikan käsitettä käytetään pikemmin perusteluna sille, että koulutusohjelmassa ei ole pyritty yhteiseen pedagogiseen toimintamalliin. Yhteinen pedagoginen keskustelu on vasta alkamassa.

Opettajien haastattelussa tuotiin esille, että opetusmenetelmien kehittämistä ei nähdä työssä tärkeimpänä asiana. Voidaan olettaa, että opetusmenetelmäratkaisut nähdään koulutusohjelmassa yksilöinä toimivien opettajien henkilökohtaisina ratkaisuina. Itsearviointiraportissa todetaan, että ”järjestelmällistä koulutusohjelman yhteistä pedagogiikkaan keskittyvää keskustelua tai yhteisen pedagogisen mallin kehittämistä ei ole ollut, mutta opettajakunta arvioi valmiuden yhteiseen etsintään kasvaneen.” Koulutusohjelmassa on siirretty suoraan erityyppisten oppimisympäristöjen käyttöön, joka on opettajien mielestä ”ismejä” modernimpi tapa toimia. He kokevat, että substanssioppiminen koulussa on tärkeää. Muiden työelämätaitojen oppiminen tapahtuu mm. työelämäyhteyksien kautta, esimerkiksi kauppiaсыrittäjyyspolulla ja kummiyritys-toiminnalla.

Lisäksi opettajien haastattelussa tuotiin esille, että opiskelijat pitävät erilaisten opetusmenetelmien kirjoa pikemmin rikkautena kuin ongelmana. Näkemysten taustalla voi nähdä huolen opetusmenetelmien yhtenäistämisen varjopuolista. Joidenkin konstruktivistisen pedagogiikan suuntausten, kuten ongelma-perustaisen oppimisen sovellusten heikkoudeksi on havaittu työmenetelmien kaavamainen ja tekninen soveltaminen yksipuolisesti ja tästä aiheutuva rutiinointuminen ja kyllästyminen. Toisaalta yhteisen toimintamallin vaaroja ei pidä liioitella. Koulutusohjelman pedagogisen toimintamallin kehittäminen edellyttää yhteistä visiota siitä, mitä hyötyjä yhteisöllisestä toiminnasta ja yhteisestä linjasta olisi opettajille ja opiskelijoille. Tämän työstäminen on jo käynnistetty työyhteisön kehittämisprojektissa. Opetusmenetelmien kehittäminen on nähtävä kokonaisvaltaisesti. Toisin kuin opettajat itsearviointiraportin mukaan näkevät, ainedidaktiikka tuskin muodostaa hedelmällistä lähtökohtaa koulutusohjelman opetuksen kehittämiseksi.

Haastatteluissa johto oli sitä mieltä, että opettajat kaipaavat pedagogista strategiaa ja innovaatiopedagogiikka (ks. tarkemmin luku 2.2.2 Innovaatiopedagogiikka ja työelämälähtöiset oppimisympäristöt) tulisi tehdä näkyväksi. Yhteisestä pedagogiikasta on keskusteltu, mutta muutosvastarintaa on havaittavissa.

Opettajien mielestä pedagogista vapautta tarvitaan, koska on erilaisia aineita ja opettajia. Kuitenkin opettajat ovat tunnistaneeet, että tarvitaan jotain yhteistä ja hyvien käytäntöjen jakamista, kuten esimerkiksi tutkimuspaja. Projektio-piminen on tuonut uusia opetusmenetelmiä, jossa tarvitaan opettajien välistä yhteistyötä entistä enemmän. Erään opettajan sanoin ”kehitysjuttuja on, mutta visio puuttuu”.

Perinteistä opetusta on koulutusjohtajan mielestä liikaa, mutta käytäntöön kytkeytyvää opetusta on tulevaisuudessa tulossa lisää. Arviointihaastattelussa koulutusjohtaja totesi, että vain noin 1/3 opiskelijoista suorittaa opintojaan työelämälähtöisissä oppimisympäristöissä, koska käytännön tuominen opetukseen nähdään tällä hetkellä eräänlaisena kipukohtana. Työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä tulee kehittää opiskelijoille houkuttelevimmiksi.

Haastatellut opiskelijat eivät osanneet sanoa, onko heitä perehdytetty erilaisiin opetusmenetelmiin ja opetustyyliin. Toisaalta he kyseenalaistivat ammattikorkeakoulun roolia perehdytysasiassa, sillä he olivat sitä mieltä, että he itse tietävät miten oppivat. Jos opiskelijalla on oppimisen ongelmia, tulisi hänelle olla ohjausta ja tukea. Opintojen alussa painotettiin itseohjautuvuutta ja sen oppimisen tärkeyttä. Opiskelijat toivoivat monipuolisempia opetusmenetelmiä, uusia tuulia, jotka innostaisivat ja toisivat monipuolisuutta opiskeluun.

Esimerkkinä onnistuneesta oppimiskokemuksesta on ALIAS-peli, jota käytettiin juridiikan sv:n opiskelijoilla. Opetusmenetelmä oli innostava ja opettavainen tapa opiskella. Kummiyritystoiminta nähtiin myös positiivisena ja opiskelijaa motivoivana. Ongelmaksi puolestaan nähtiin opetuksen jaksotus niin, ettei jaksoissa ole riittävästi opintojaksoja, mikä aiheuttaa epätasaista kuormittumista ja ongelmia opintotuen kanssa.

Joidenkin suuntautumisvaihtoehtojen opiskelijat kaipaavat monipuolisempia opetusmenetelmiä ja oppimistyyliä nykyiseen verrattuna. Haastattelussa joidenkin suuntautumisvaihtoehtojen opiskelijat kokivat, että opiskelu on paljon luentotyyppistä. Opetusmenetelmiä tulisi monipuolistaa, eikä opiskelijoita pitäisi pakottaa vain tiettyyn oppimisympäristöön. Työelämän yhteys kummiyritys- ja osuuskuntatoiminnassa sekä harjoittelussa ja opinnäytetyössä on olennaista, ja sitä toivottiin lisää.

Arviointiryhmä suositaa työelämälähtöisten oppimisympäristöjen käytön laajentamista kaikkien opiskelijoiden saataville. Esimerkiksi tutkimuspajassa syntyvien työelämäyhteyksien avulla opiskelijan on mahdollista edistää ammatissa

toimimisen perusteita ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittymistä. Opetajat ja muu henkilöstö saavat myös mahdollisuuden ammatilliseen kehittämiseen osallistuessaan tutkimuspajatyypisessä oppimisympäristössä työskentelemiseen. Uudenlaisten oppimisympäristöjen kehittämisprosessissa korostetaan mm. koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta ja kansainvälistymistä. Työelämälähtöisissä oppimisympäristöissä korostuu ongelmakeskeisyys oppiainekeskeisyyden sijaan. Opiskelu on pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista ja opiskelijalla on mahdollisuus opiskella aidoissa työelämän tilanteissa. Oppimisessa ja opetuksessa korostetaan opiskelijan omaa aktiivisuutta ja itseohjautuvuuden tärkeyttä. Kaikesta teknisestä edistymisestä huolimatta oppimisprosessi voi jäädä hyvin puutteelliseksi, jos oppimiselle ei ole asetettu selkeitä tavoitteita ja arviointikriteerejä.

2.2.2 Innovaatiopedagogiikka ja työelämälähtöiset oppimisympäristöt

Turun ammattikorkeakoulun strategiassa innovaatiopedagogiikka on valittu yhteiseksi opetuksen lähtökohdaksi. Innovaatiopedagogiikka on yhteisenä toimintamallina varsin tuore, mutta sen ideologian mukaista toimintaa on kehitetty Turun ammattikorkeakoulussa jo usean vuoden ajan.

Rehtori Juha Kettunen on määritellyt innovaatiopedagogiikan ”sosiokulttuuriseen oppimiskäsitykseen perustuvaksi didaktiseksi toimintamalliksi, joka tukee ammattikorkeakoulujen toimintaa osana alueellisia osaamis- ja innovaatioverkostoja. Innovaatiopedagogiikan mukaiseen monialaiseen opetukseen nivotaan soveltava tutkimus- ja kehitystoiminta, jolla tuetaan aluekehitystä ja innovaatioiden syntymistä työelämässä. Opetuksessa edistetään yrittäjyyttä ja harjoitetaan palvelutoimintaa alueen tarpeiden mukaisesti ottamalla huomioon työelämän jatkuvat muutostrendit.”

Opetuksen, tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä työelämäyhteistyön tulisi toimia koulutusohjelmatasolla hyvin yhteen, jotta opetuksen toteutuksessa päästään lähelle innovaatiopedagogista ajattelu- ja toimintatapaa. Liiketalouden koulutusohjelman oppimisympäristöt, kuten Tradetalo, Tradetase, erilaiset tutkimuspajat ja kummiyritykset ovat toimintatavoiltaan työelämälähtöisiä. Itsearviointiraportin mukaan opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus syventää ja jäsentää kokonaisvaltaisesti perus- ja ammattiopinnoissa opiskelemaan aihealueita ja yleisiä osaamistavoitteita näissä oppimisympäristöissä sekä harjoit-

telussa ja opinnäytetyössä. Oppiminen tulkitaan työyhteisöön ja asiantuntija-kulttuuriin liittymisenä, aluksi ohuemmalla ja lopuksi laajemmalla ja syvällisemmällä osallisuudella.

Koulutusohjelman määritelmän mukaan ”tutkimuspaja on oppimis- ja tutkimusympäristö, jossa voi suorittaa opintoja ohjatusti, ja jossa tuotetaan uutta tietoa tutkimus- ja kehitystoiminnan käyttöön”. Tutkimuspajassa työskentelee useita opiskelijoita omien osaprojektiansa parissa. Säännöllisin väliajoin pidettävissä tapaamisissa opiskelijat kertovat oman työnsä edistymisestä sekä saavat neuvontaa ja ohjausta tutkimustehtävän hoitamisessa. Opettajat totesivat, että projektien integrointi opetukseen on iso haaste, eikä kaikkia työelämän tarjoamia projekteja pystytä vastaanottamaan ja liittämään opetukseen. Opettajat kokevat, että heillä on projektissa suuri vastuu ja opettajan on itse osallistuttava tuotoksen tekemiseen, jos opiskelija ei ole riittävän sitoutunut.

Osuuskunta Tradetalo on tradenomiopiskelijoiden perustama osuuskunta, joka on ollut toiminnassa vuodesta 2004. Haastatteluissa opiskelijat kertoivat, että osuuskunnassa tehtävistä projekteista opiskelija voi saada maksimissaan kahdeksan opintopistettä, mikä edellyttää osallistumista viikoittaisille osuuskuntatunneille, projekteissa työskentelyä sekä niihin liittyvän osaamisalueen teorianäyttöihin perehtymistä ja raportointia projektitöistä. Tradetalo tarjoaa yrityksille ja yhteisöille muun muassa markkinointi-, projektinhallinta-, kirjanpito- ja taloushallinnonpalveluja, koulutuksia, tapahtumien järjestelyä sekä www-sivujen suunnittelua ja toteutusta. Tilitoimisto Tradetase toimii lähes samalla periaatteella kuin Tradetalo, ja se aloitti toimintansa vuonna 2005. Tradetase on liiketalouden opiskelijoiden oppimisympäristö, joka tarjoaa kirjanpito-, laskutus-, reskontra- ja palkanlaskentapalveluja yrityksille.

Koulutusohjelman johdon mukaan Tradetalo-, Tradetase- ja tutkimuspaja-toimintaan osallistuu arviolta vain noin kolmasosa opiskelijoista. Osallistuminen ei ole tällä hetkellä pakollista kaikilla, mutta tähän on suunniteltu tehtävän muutoksia tulevaisuudessa. Koulutusjohtaja näkee, että opettajien tehtävänä on luoda toiminnasta kiinnostavaa, jotta opiskelijat lähtevät siihen mukaan. Opettajista noin 40 % on mukana erilaisissa työelämälähtöisissä oppimisympäristöissä.

Itsearviointiraportissa todetaan, että yhtenä uutena opettajakunnan ideoihin perustuvana käytänteenä koulutusohjelmassa on käynnistetty kummiyritystoiminta. Siinä juridiikan sv:n opiskelija suorittaa opintoja kummiyrityksessä, joka tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden päästä erikoistumaan yrityksen toi-

mialalle jo varhaisessa vaiheessa opiskelua. Opiskelu kummiyrityksessä koostuu projektipinoista, harjoittelusta sekä opinnäytetyöstä. Jokaiselle kummiopiskelijalle laaditaan yksilöllinen ohjelma yhdessä kummiyrityksen ja ammattikorkeakoulun ohjaajan kanssa. Kummiyritykset sitoutuvat opiskelijaan koko opintojen ajaksi, mikä helpottaa muun muassa siirtymistä opiskelusta työelämään valmistumisen jälkeen.

Koulutusohjelmassa on vapaasti valittavana opintojaksone tarjolla kolmen tai kahdeksan opintopisteen laajuinen Yrittäjyyden kipinä -kokonaisuus. Sen tavoitteena on tarjota ammattikorkeakouluopiskelijoille vahvoja ja innostavia yrittäjyyden esimerkkejä. Opintojakso toteutetaan seminaarimuotoisena, joissa eri alojen yrittäjät kertovat omasta yrittäjäpolustaan. Seminaarisarja tukee myös Venture Cuppia¹, jossa opiskelijat voivat kehittää yritysideaansa toimivaksi liikeideaksi ja rakentaa sille liiketoimintasuunnitelman.

Koulutusohjelma on ollut mukana kehittämässä kauppiasyrittäjyyspolkua Ruokakeskon kanssa. Kauppiasyrittäjyyspolku² on ammattikorkeakoulujen kanssa yhteistyössä kehitetty väylä kouluttautua K-kauppiaaksi. Haastatteluisa koulutusohjelman johto kuvasi kauppiasyrittäjyyspolkua yhteistyöltään tiiviiksi ja vahvaksi työelämän kanssa. Opiskelijalle räätälöidään selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus, jossa ollaan työnantajan kanssa jatkuvassa vuorovaikutuksessa.

-
1. Venture Cup Finland on avoin valtakunnallinen liiketoimintasuunnitelmakilpailu, jonka tavoitteena on edistää innovatiivisten kasvuyritysten syntyä Suomeen. Turun alueen yrittäjäpersoonien ja heidän yritystoimintaansa tutustumisen kautta rohkaistaan ja tuetaan opiskelijoita, jotka jo ovat kehittämässä omaa yritysideaansa Venture Cupin kautta, mutta myös niitä, joille yrittäjyys ei ole valmiiksi mietitty vaihtoehto. Työelämäyhteyksiä on hyödynnetty monipuolisesti ja kattavasti opintojakson toteutuksessa. Yhteistyötä on tehty myös alueen muiden korkeakoulujen Turun yliopiston, Åbo Akademin ja Turun kauppakorkeakoulun kanssa.
 2. Kauppiasyrittäjyyspolku on osa Ruokakeskon perinteistä K-kauppiatraine-ohjelmaa, muokattuna osaksi ammattikorkeakouluopintojen valinnaiseksi opintokokonaisuudeksi. Kauppiasyrittäjyyspolku tarjoaa vähittäiskaupasta kiinnostuneille ammattikorkeakouluopiskelijoille, erityisesti tradenomi- ja restonomiopiskelijoille, mahdollisuuden osallistua vähittäiskauppa- ja kauppiasyrittäjätietoisuutta syventävään lisäopintokokonaisuuteen. Kauppiasyrittäjyyspolku on käynnistetty pilottihankkeena neljässä suomalaisessa ammattikorkeakoulussa. Turun ammattikorkeakoulu on ollut yksi neljästä ammattikorkeakoulusta, jotka ovat olleet mukana pilottihankkeessa. Kauppiasyrittäjyyspolulla opiskelija voi valita henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaansa oppimisprojekteja ja verkko-opiskelua sekä tehdä sopimuksen harjoittelusta ja opinnäytetyöstä. Viiden opintopisteen laajuiset verkko-opintokokonaisuudet pitävät sisällään mm. ruokakaupan toimintaympäristöön ja kilpailutilanteeseen perehtymistä, tavararyhmäjohtamista, kannattavuutta ja tietohallintoa, henkilöstöjohtamista sekä asiakastyötä ja markkinointia.

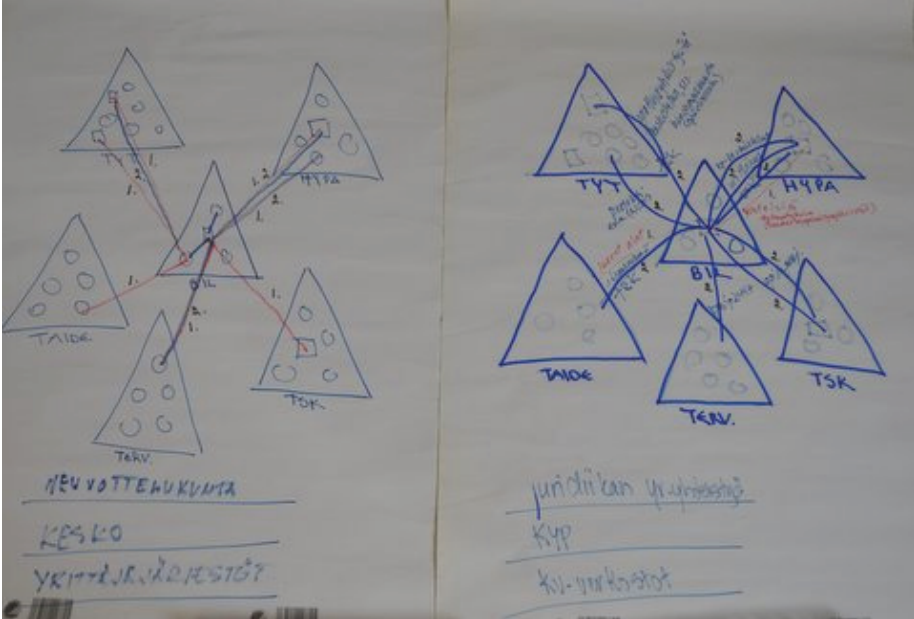
Opettajien haastatteluissa todettiin, että johto on antanut mahdollisuuden kehittää opetusmenetelmiä innovaatiopedagogiikan keinoin. Koulutusohjelmassa on tiedostettu työelämälähtöisten oppimisympäristöjen merkitys ja siksi projektiopintoja on lisätty vuoden 2010 opetussuunnitelmaan. Toimintasuunnitelmaluonnoksessa vuodelle 2010 painotetaan hankkeisiin osallistuvien opiskelijoiden määrän lisäämistä kehittämällä opintojaksoille sellaisia toteuttamistapoja, jotka avaavat heille mahdollisuuksia osallistua TKI-hankkeisiin.

2.2.3 Verkostoituminen ja monialaisuus

Koulutusohjelman verkostoitumista voidaan tarkastella monella tasolla ja erilaisista näkökulmista: yksittäisten opettajien, suuntautumisvaihtoehtojen ja koulutusohjelman sisällä, tulosalueella, koko Turun ammattikorkeakoulussa tai tarkastelemalla koulutusohjelman ulkoisia kansallisia ja kansainvälisiä sidosryhmiä ja verkostoja. Tarkastelunäkökulmasta ja -tasosta riippuen verkostoituminen voi näyttäytyä hyvinkin monenlaisena. Ehkä juuri tästä syystä itsearviointiaineistossa verkostoituminen nähtiin sekä koulutusohjelman vahvuutena että kehittämiskohteena.

Ammattikorkeakoulun sisäistä ja ulkoista verkostoitumista pyrittiin selvittämään havainnollistavan piirrostehtävän avulla. Haastattelutilanteissa pyydettiin sekä johtoa että opettajia piirtämään koulutusohjelman ammattikorkeakoulun sisäisiä yhteistyötahoja erilliselle paperille sekä nimeämään kolme tärkeää ulkoista yhteistyökumppania. Kumpikin ryhmä täydensi piirrosta selittämällä myös sanallisesti keskeisimpiä yhteistyökuvioita.

Kuviossa 1 on kummankin ryhmän tekemä ”verkostokartta”. Numerolla yksi (1) merkityillä viivoilla on piirretty mahdollisia ja alkavia yhteistyökuvioita ja numerolla kaksi (2) jo olemassa olevia. Kuviossa 1 olevista kuvista voidaan todeta, että koulutusohjelmalla on yhteistyötä ammattikorkeakoulun sisällä kaikkien tulosalueiden kanssa, ainakin alkavia yhteistyömuotoja. Yhteistyö perustuu paljolti yksittäisten opettajien mielenkiintoon ja asiantuntijuuteen tai yksittäisiin hankkeisiin. Tärkeimmiksi ulkoisiksi yhteistyökumppaneiksi nimettiin oikeustradenomikoulutukseen liittyvät yhteistyötyökumppanit, neuvottelukunta, Kesko, yrittäjäjärjestöt ja kv-kumppanuudet, näistä Kesko tai Keskon kanssa toteutettava kauppiasyrittäjyyspolku mainittiin kummassakin ryhmässä.

KUVIO 1. Opettajien (vasemmalla) ja koulutusohjelman johdon (oikealla) piirtämät ammattikorkeakoulun sisäiset yhteistyösuhteet sekä kolme keskeistä ammattikorkeakoulun ulkopuolista yhteistyökumppania.

Ammattikorkeakoulun sisäisessä yhteistyössä nousi esille ajatus, että liiketalouden koulutusohjelma voisi tarjota palvelujaan eri tulosalueille samantyyppisesti kuin kielikoulutuskeskus. Muille tulosalueille tarjottavaa koulutusta on jo jonkin verran: esimerkiksi useana vuotena toteutunut Yrittäjyyden kipinä -kokonaisuus sekä omistajanvaihdokseen liittyvät opinnot ovat koko ammattikorkeakoululle tarjottavia opintoja.

Esimerkkejä tulosaluerajat ylittävästä ja ammattikorkeakoulun ulkopuolisesta yhteistyöstä ovat harjoitusyritys-oppimisympäristön kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekeminen (Tietoliikenne ja sähköinen kauppa -tulosalue) sekä American Football -tapahtuman (ÅÅ, TY) kirjanpidosta ja markkinoinnista huolehtiminen. Oman tulosalueen sisällä tapahtuu myös yhteistyötä: esimerkiksi International Business -koulutusohjelman (IB) kanssa on yhteisesti useita opintojaksoja, joihin erityisesti kv-toimintoihin suuntautuvilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua, ja tietojenkäsittelyn koulutusohjelman SAP-kursseille osallistuu taloushallinnon suuntautumisvaihtoehdon opiskelijoita.

Haastattelussa tuli esille, että eri toimipisteissä toimivien liikelatouden koulutusohjelmien välille toivottiin enemmän yhteistyötä, jotta saataisiin vahvempi liikelatouden osaamiskeskittymä Turun ammattikorkeakouluun. Haastattelussa tuotiin esille, että jotkut yhteistyökumppanit ja työpaikat ovat ihmetelleet Turun ammattikorkeakoulun liikelatouden hajanaisuutta. Opettajien näemyksen mukaan tulosalueet kilpailevat keskenään, minkä vuoksi yhteistyön rakentaminen sekä luottamuksen saavuttaminen on vaikeaa.

Työelämän edustajat kuvasivat yhteistyötä koulutusohjelman kanssa melko monipuoliseksi. Esille nostettiin useita erilaisia yhteistyömuotoja, kuten kummiyritystoiminta, yhteiset projektit (esim. K-diili, asiakastytyväisyystutkimukset), opinnäytetyöt, harjoittelut, kesätyöntekijät, Mestariomyyjä, kauppaopettajapäivät ja kauppiasyrittäjyyspolku. Erityisen positiivisesti työelämäedustajat puhuivat hiljattain käynnistyneestä kummiyritystoiminnasta sekä Keskon kanssa toteutettavasta kauppiasyrittäjyyspolusta. Määrällisesti eniten yhteistyötä on opiskelijoiden harjoitteluun liittyen, toinen merkittävä yhteistyömuoto ovat opinnäytetyöt.

Koulutusohjelma osallistuu valtakunnalliseen liikelatouden yhteistyöhön muiden korkeakoulujen ja organisaatioiden kanssa. Tästä yhteistyöstä esimerkkejä ovat KYP-opinnot, Praxis, Mestariomyyjä, FinnPin, PAM PAL, juridiikan opetuksen yhteistyö yliopistosektorin kanssa sekä valtakunnallinen oppiaineiyhteistyö. Arviointiaineistossa ei tullut selville, kuinka intensiivistä ja säännöllistä kansallisen tason yhteistyö on.

Monialaisuus tuli arviointiaineistossa esille niukasti. Liikelatouden koulutusohjelma kuuluu monialaiseen Bioalat ja liikelatous -tulosalueeseen, mutta yhteistyö bioalojen koulutusohjelmien kanssa ei tullut esille missään yhteydessä. Sen sijaan tietojenkäsittelyn koulutusohjelman kanssa yhteistyötä on jonkin verran, mikä onkin varsin luontevaa, koska koulutusohjelmilla on yhteinen koulutuspäällikkö.

Liikelatouden koulutusohjelma on verkostoitunut ammattikorkeakoulun sisällä ja alueen työelämän kanssa. Yhteistyökumppaneista alkaa selkeästi löytyä ydinkumppaneita mm. kummiyritystoiminnan ja TKI-toiminnan kautta. Itsearviointiraportissa todetaan, että TKI-toiminnassa tulosalueella tehdään monialaista yhteistyötä. Arviointiryhmälle jäi kuitenkin epäselväksi, minkälaista monialaista yhteistyötä TKI-toiminnassa tehdään.

Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman kannattaa ottaa aloitteellinen ja aktiivinen ote Turun ammattikorkeakoulussa eri liiketalouden koulutusohjelmien yhteistyön ja alan kehittämiseksi. Liiketalousosaaminen on monialaisessa ammattikorkeakoulussa yksi keskeinen osaamisalue, jota tarvitaan kaikilla tulosalueilla, ja siitä on selvää näyttöä monialaisilla tulosalueilla. Toisaalta alan kehittymisen varmistamiseksi tarvitaan vahvaa liiketalouden osaamiskeskittymää ja osaamisen jakamista liiketalouden koulutusohjelmien välillä.

2.2.4 Harjoittelu

Liiketalouden koulutusohjelman itsearviointiraportista ilmenee, että harjoittelu ja sen ohjaus ovat laaja osa tutkintoa. Opintojakson kuvauksen mukaan harjoittelu on opiskelijan tietoista ja tavoitteellista oman osaamisen ja ammattiuran rakentamista. Opiskelija perehtyy harjoittelujaksollaan ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin, joissa hän soveltaa teoreettisia tietojaan ja taitojaan. Harjoittelun tulee olla monipuolista ja aiempaa osaamista täydentävää. Kuvauksessa kerrotaan, että opiskelijalle syntyy onnistuneilla harjoittelujaksolla vahva alan osaaminen ja hyvä itsetunto, ja ne tuovat opiskelijalle kilpailuetua työmarkkinoille sijoittumisessa. Valmistunut tradenomi on työmarkkinoiden kaipaama ammatillinen osaaja ja henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan ”hyvä tyyppi”. Tradenomin koulutukseen kuuluvan harjoittelun laajuus on 30 op. Harjoittelun aikana opiskelija voi löytää aiheen myös opinnäytetyöhönsä.

Harjoittelusta on Messi-intranetissä liiketalouden koulutusohjelman sivuilla melko niukasti tietoa: vain lyhyt kuvaus harjoittelusta ja linkki koko ammattikorkeakoulun harjoitteluohjeistukseen sekä harjoittelusopimukseen ja harjoittelusuunnitelmaan liittyviin lomakkeisiin.

Haastatellut opettajat sanoivat, että harjoittelu yhdistää käytännön oppittuun teoriaan, jolloin teorian omaksuminen syvenee ja tukee näin oppimisprosessia. Harjoittelu jäsentää opiskelijan omaa persoonaa, se on ihmisenä kasvamista ja ammatissa kehittymistä. Opettajat kertoivat lisäksi, että opiskelija saa itse päättää, milloin ja missä hän suorittaa harjoittelut, vaikka yleiset suositukset ovat olemassa. Niissä suositellaan, että opiskelija suorittaisi jokaisen opiskeluvuoden jälkeen yhden harjoittelujakson yleensä, kesäaikaan. Suuntautumisvaihtoehdoittain toteutuksessa on eroja, mutta opiskelija määrittelee melko itsenäisesti, missä vaiheessa opintoja hän harjoittelunsa suorittaa. Pääosin

opiskelijat harjoittelevat ensimmäisen vuoden opintojen jälkeen kesällä, toisen vuoden jälkeen myös kesällä, ja kolmas harjoittelujakso on joskus opiskelijan valitsemana ajankohtana.

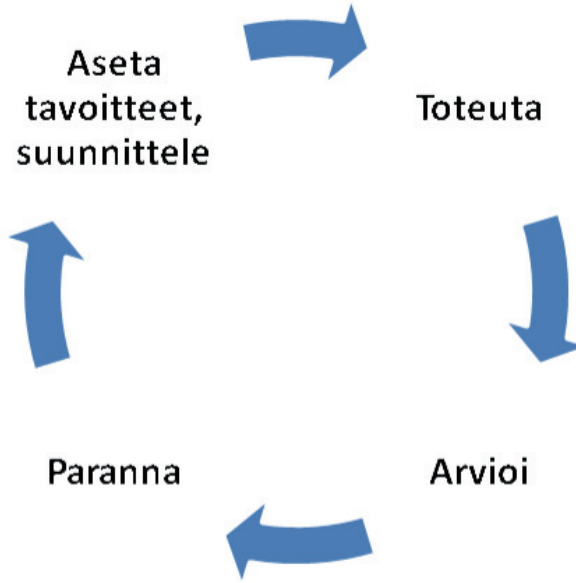
Opiskelijoiden mielestä kesällä suoritettavaa harjoittelua ei ole yhdistetty opintoihin. Ensimmäinen harjoittelu voi olla mitä työtä tahansa, toisen harjoittelun tulee liittyä suuntautumisvaihtoehdon opintoihin ja samoin kolmannen harjoittelun on liityttävä suuntautumisvaihtoehto-opintoihin. Haastatellut opiskelijat olivat sitä mieltä, että harjoittelun toteutus kaipaisi päivittämistä. Kesä on ongelmallinen, sillä palkallisen harjoittelupaikan saaminen on silloin vaikeaa. Heidän mielestään harjoittelu voisi olla myös lukukauden aikana.

Juridiikan sv:n opiskelijoiden harjoittelupaikat sovitaan etukäteen ja ohjaajille järjestetään ohjaajakoulutusta. Koulutusohjelman opettaja kertoi, että ennen harjoittelua suoritetaan projektiopintoja, joissa opiskelija menee harjoittelupaikkaan viikoksi tutustumaan asiakirjaprosesseihin ja järjestelmiin tehden näistä oppimispäiväkirjan sekä oppimistehtävän. Harjoittelu on opintojen loppussa yhtenä kokonaisuutena. Kummiyritystoiminnan ansiosta juridiikan sv:n opiskelijoilla on mahdollisuus yhdistää harjoittelu ja opinnäytetyö. Harjoittelu voi olla joko palkatonta tai palkallista työtä kummiyrityksissä. Harjoittelupaikoissa opiskelijoita ohjaavat työelämäohjaajat, jotka on koulutettu yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Yrittäjyyden opiskelijat luovat kontakteja yrityksiin Tradetalossa, joista heillä on mahdollisuus saada sekä palkallisia että palkattomia harjoittelupaikkoja.

Opinto-oppaan mukaan harjoittelun arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan kykyyn määritellä selkeät tavoitteet harjoittelulle ennen harjoittelun alkamista, toteuttaa onnistunut harjoittelupaikan hakeminen, suorittaa harjoittelu tavoitteellisesti, tehdä harjoitteluprosessiin liittyvät tehtävät Optimassa, reflektoida omia ja muiden harjoittelukokemuksia harjoitteluseminaarissa sekä arvioida harjoittelukokemusten perusteella tavoitteiden saavuttamista ja kehitystarpeitaan. Harjoittelu arvioidaan asteikolla hyväksytty/hylätty.

Haastattelussa opiskelijat totesivat harjoittelun arvioinnin koostuvan Optimaan täytettävistä erilaisista asioista, kuten harjoittelupäiväkirjasta sekä itsearvioinnista ennen harjoittelua ja harjoittelun aikana. Lisäksi heillä on harjoitteluseminaari harjoittelun jälkeen ja Optima-tehtävät. Opiskelijat kokoontuvat vielä harjoittelun purkutilaisuuteen. Harjoittelun lehtori vastaa ohjauksesta ja

työnantaja arvioi opiskelijan harjoittelua työnteon ohessa. Kesällä suoritettavan harjoittelun aikana ohjaava lehtori on lomalla, joten ohjaus jää tältä osin opiskelijoiden mielestä puutteelliseksi.

KUVIO 2. Laadukas toiminta sisältää suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen.

Jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti toimintaa tulee kehittää niin, että opiskelijoiden eri arvioinneissa antamaa tietoa ja työelämän ohjaajilta saatua palautetta käytetään harjoittelun kehittämisessä. Arviointiryhmälle jäi epäselväksi, onko harjoitteluun kehittämiseen liittyvään arviointiin selkeää käytännettä koulutusohjelmassa ja miten arviointien tuloksia hyödynnetään.

Suuntautumisvaihtoehtojen välillä on harjoittelussa eroja mm. ohjauksessa. Arviointiryhmä ehdottaa, että suuntautumisvaihtoehtovastaavat ja muut opettajat osallistuvat harjoittelun ohjaukseen, jolloin heidän henkilökohtaisia verkostojaan voi hyödyntää opiskelijan etsiessä harjoittelupaikkoja. Opettajat puolestaan voivat kartuttaa ja päivittää työelämäkontaktejaan ohjauksen avulla. Harjoittelun toteutusta ainakin osittain lukukausien aikana on hyvä pohtia.

2.2.5 Opinnäytetyö

Opinnäytetyö on yksi ammattikorkeakoulututkinnon vaativimmista ja palkitsevimmista opintosuorituksista. Opiskelijan oppimisen ohella opinnäytetyön tarkoituksena on hyödyttää työelämää. Opinnäytetyö kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä. Tavoitteena on, että liiketalouden koulutusohjelmassa mahdollisimman moni 15 opintopisteen laajuinen opinnäytetyö tehdään työelämän toimeksiannosta.

Ammattikorkeakoululaki (351/2003) asettaa työelämän kehittämistä tukevan tutkimus- ja kehittämistyön ammattikorkeakoulujen yhdeksi perustehtäväksi. Sidos ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystoimintaan ja tiivis työelämäsuhte ovat opinnäytetöille luonteenomaisia piirteitä. Projekteina toteutuvissa opinnäytetöissä opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus yhteistyöhön eri tahojen kanssa. Työskentely kehittää mm. prosessiajattelua, vastuullisuutta, moniammatillisuutta ja omatoimisuutta.

Opinto-oppaan mukaan liiketalouden koulutusohjelmassa opiskelija voi osallistua tutkimus- ja kehitystoimintaan projektien kautta, jotka ovat laajuudeltaan erikestoisia. TKI-projektit tarjoavat hyviä opinnäytetyöaiheita ja luovat opiskelijoille tilaisuuksia solmia kontakteja alueen elinkeinoelämään parantamisen myös mahdollisuuksia siirtyä opintojen jälkeen työelämään.

Useat haastatellut opiskelijat olivat olleet mukana työelämäyhteistyöhön liittyvissä projekteissa, jotka olivat osa TKI-toimintaa. Kuitenkin opiskelijat vierasivat TKI-toimintaa, eivätkä he mieltäneet sitä osaksi opintojaan. Vaikuttaakin siltä, että TKI on terminä opiskelijoille vieras, eivätkä he ole tietoisia projektien olevan osa TKI-toimintaa.

Opinnäytetyöskentelyn edellytyksenä ovat riittävät ammatilliset ja yleismetodiset opinnot, joten varsinainen opinnäytetyöskentely voi alkaa aikaisintaan toisena opintovuotena, jolloin opiskellaan tutkimusmenetelmiin liittyviä opintoja. Jotta opiskelija voi aloittaa opinnäytetyönsä tekemisen, tulee hänellä olla suoritettuna 100 op opintoja.

Koulutusohjelmassa alkaa opinnäytetyöprosessi kaksi kertaa vuodessa perehdyttämisseminaarilla, jonka tarkoituksena on perehdyttää opinnäytetyöohjeisiin, tietolähteiden hakemiseen ja opinnäytetyön arviointikriteereihin. Aloitusseminaarissa tuotetaan opinnäytetyösuunnitelma, väliseminaarissa esitetään

opinnäytetyön tietoperusta ja loppuseminaarissa käsitellään valmis opinnäytetyöraportti. Opinnäytetöiden verkkojulkaisussa on päästy hyvin liikkeelle, ja Bioalat ja liiketalous -tulosalue pilotoi verkkojulkaisua vuonna 2008 Open Access- projektissa. Tarkemmat ohjeet opinnäytetyöprosessista löytyvät koulutusohjelman sivuilta Messissä.

Opiskelija valitsee opinnäytetyönsä aiheen pääsääntöisesti siltä aihealueelta, jolle hänen opintonsa suuntautuvat. Substanssi on keskeisessä roolissa, ja siksi opinnäytetyö kytkeytyy substanssiopetukseen. Opiskelijalla on mahdollisuus tehdä opinnäytetyö joko yksin, parityönä tai osana laajempaa projektia. Eri koulutusohjelmien opiskelijat voivat myös tehdä yhteistyönä opinnäytetyön monialaisista aiheista. Aiheen valintaan ja rajaukseen liittyvistä kysymyksistä opiskelijan tulee keskustella ohjaajansa kanssa. Ammattikorkeakoulun ulkopuolisen toimeksiantajan kanssa tehdään sopimus opinnäytetyön toteuttamisesta sen jälkeen, kun koulutuspäällikkö on hyväksynyt opiskelijan esittämän opinnäytetyön aiheen ja nimennyt työlle ohjaajan.

Menetelmäklinikka on erityisesti menetelmäongelmien ratkaisuun tarkoitettu opinnäytetyön tekemisen tukimuoto. Menetelmäklinikan ohjaus on yksilöllistä ja ajan voi varata tietyn menetelmäongelman käsittelyyn etukäteen.

Arvioitsijat arvioivat opinnäytetyön koulutusohjelmakohtaisten arviointikriteereiden mukaisesti asteikolla 1–5 ottaen huomioon mahdollisen toimeksiantajan lausunnon. Opiskelija saa arvioinnista kirjallisen lausunnon. Ryhmässä tehdyssä opinnäytetyössä yksittäisen opiskelijan työpanos on oltava osoitettavissa ja arvioitavissa.

Työelämän edustajat näkevät, että he toimivat opinnäytetöiden aiheiden antajina ja he voivat jonkin verran osallistua ohjaukseen, mutta arviointiin osallistuminen on käytännössä melko vähäistä. Työelämän edustajat totesivat haastattelussa yksimielisesti, että opinnäytetöiden aiheita riittää. Jatkossa he haluaisivat kehittää opinnäytetyöyhteistyötä edelleen, jolloin kehityskohteina olisivat ohjaus ja arviointi.

2.2.6 Kansainvälisyys

Liike-elämä ja koko yhteiskunta on kansainvälistä; trendit ovat samat kaikkialla maailmassa, internet on läsnä kaikkialla. Kansainvälisyyden vaatimukset otetaan koulutuksessa huomioon tarjoamalla riittävästi kieliopintoja, käyttä-

mällä englanninkielistä oppimateriaalia ja järjestämällä kokonaan englanninkielisiä opintojaksoja. Mahdollisuudet opiskelijavaihtoon ovat hyvät ja vaihtokorkeakoulussa suoritettavat opinnot voidaan sisällyttää tutkintoon. Lemminkäisenkadun toimipiste on myös varsin kansainvälinen oppimisympäristö englanninkielisen koulutusohjelman ja tänne vaihtoon tulevien vaihto-opiskelijoiden ansiosta. Kansainvälistymistä on myös vieraskielisiin seminaareihin osallistuminen, ja tähän oppimisympäristö antaa hyvät mahdollisuudet.

Opiskelijat voivat osallistua IB:n (DP in International Business) opintojaksoille. Opiskelijoiden haastatteluissa kävi ilmi, että IB:n opintojaksoille osallistuminen on suhteellisen harvinaista: haastatelluista kaksi opiskelijaa oli osallistunut IB:n opintojaksoille. Opettajien haastatteluissa kerrottiin, että liiketalouden koulutusohjelma on mukana vuoden 2010–2011 International Semesterrissä (kansainvälinen lukukausi). Lisäksi koulutusohjelma tarjoaa yhteistyössä IB:n ja Fachhochschule Regensburgin kanssa kaksoistutkintoa. Koulutusohjelmalla on opiskelijavaihtoa ja 5 opintopisteen kv-kokonaisuus. Tavoitteena on, että liiketalouden koulutusohjelmassa on 20–25 opintopisteen kansainvälistymispaketti.

Liiketalouden koulutusohjelman toimintasuunnitelmassa vuodelle 2010 on tavoitteena lisätä edelleen kv-vaihtoon lähtevien opiskelijoiden ja opettajien määrää. Lisäksi tavoitteena on saada opetussuunnitelmaan englanninkielisiä ammattiopintoja. Koulutusohjelmassa on käynnistynyt yksi kansainvälinen hanke (ProActive Management and ProActive Business Law). Nykyinen työelämä asettaa valmistuville tiettyjä vaatimuksia, ja haasteellisimpia ovat kielitaito sekä vieraiden kulttuurien tuntemus. Globaalissa maailmassa on vaikeaa löytää työpaikka, jossa ei vaadittaisi hyvää kielitaitoa.

Liiketalouden koulutusohjelmassa tulee tarjota enemmän omia englanninkielisiä opintoja IB-opintojen lisäksi. Opettajanvaihdot tulee integroida opetussuunnitelmiin ja pyrkiä kehittämään kansainvälistä korkeakoulu- ja työelämäyhteistyötä siten, että se mahdollisimman hyvin tukee koulutusohjelman tavoitteita, opetussuunnitelman kehittämistä, TKI-toimintaa ja opiskelijasekä harjoittelijavaihtoja.

2.2.7 Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö opiskelussa

Itsearviointiraportissa todetaan, että Optima-oppimisalusta on liiketalouden koulutusohjelmassa pääasiallinen opetuksessa käytetty verkkotyökalu ja sitä käytetään laajasti eri tarkoituksiin. Työtilan jäseniä ovat koko koulutusohjelman henkilökunta sekä opiskelijat. Optimaa hyödynnetään muun muassa kurssimateriaalien jakamiseen, opinnäytetöiden ja projektien ohjaukseen sekä verkko-opetukseen. Opiskelijalla on myös mahdollisuus valita opintojaksoja, joissa kaikki opetus tapahtuu virtuaalisesti verkon välityksellä. Virtuaalitoteutuksien osuudesta kerrotaan opintojakson toteutussuunnitelmassa. Kurseja Optimassa on varsin kattavasti ja myös harjoittelun raportointi ja seuranta toteutetaan sen kautta.

Koulutusohjelman sisäinen tiedottaminen tapahtuu pääsääntöisesti Optiman ilmoitustaulun avulla. Ilmoitustaulu on ollut käytössä jo useita vuosia, minkä johdosta henkilökunta on tottunut käyttämään sitä tiedotuskanavana. Ammattikorkeakoulun Messi-intranetiä ei sen sijaan ole vielä hyödynnetty kokonaisvaltaisesti, vaan koulutusohjelmassa ollaan vasta siirtymässä käyttämään Messii virallisena tiedotuskanavana. Informaation jakautuminen moniin eri viestintäkanaviin aiheuttaa sekaannuksia, minkä takia on suositeltavaa ottaa Messi käyttöön mahdollisimman pian ensisijaisena viestintäkanavana. Messii tulee hyödyntää aiempaa paremmin myös strategian ja laadunvarmistusjärjestelmän tunnetuksi tekemisessä henkilöstölle ja opiskelijoille.

Tieto- ja viestintätekniiikan sovellutuksia hyödynnetään vaihtelevasti. Itsearviointiraportissa todetaan, että esimerkiksi kirjastojärjestelmän Nelli-palvelua (Nelli-portaali = elektronisten aineistojen tiedonhakupalvelu) ei hyödynnetä riittävästi. Sosiaalisen median tuomia mahdollisuuksia ei ole juuri käsitelty opetuksessa, eikä niitä käytetä työvälineinä. Koulutusohjelman haasteena on saada kaikki opettajat ja opiskelijat käyttämään Messii viestintäkanavana. On tärkeää, ettei Optimaa pidetä Messii korvaavana sisäisenä tiedotuskanavana jatkossa, vaan Optimaa hyödynnetään oppimisalustana yksittäisten opintojaksojen ja projektien toteutuksissa sekä harjoittelun ohjauksen välineenä.

2.3 OPPIMISEN JA TOIMINNAN ARVIOINTI

2.3.1 Koulutusohjelman toimintasuunnitelma

Liiketalouden koulutusohjelman toimintasuunnitelmaluonnoksessa vuodelle 2010 todetaan opetussuunnitelman ja oppimistulosten toteutumisen arvioinnissa, että vuoden 2009 opetussuunnitelmatyössä saatiin osaamisperusteisen opetussuunnitelman kehittäminen hyvään alkuun. Tavoitteena on jatkaa työtä vuonna 2010 ja syventää opettajakunnan yhteisymmärrystä ja opintojen arviointia sekä opintojaksojen toteutussuunnitelmia innovaatiopedagogiikan viitekehyksessä.

Itsearviointiraportin mukaan seuraavia suunniteltuja askelia koulutusohjelman kehittämisessä ovat mm. osaamisperustaisen OPSin kehittäminen, arviointikäytännön kehittäminen ja yhtenäistäminen, projektioppimisen lisääminen, TKI-toiminnan laajentaminen ja integrointi opetukseen sekä yhteistyön lisääminen opetusjaksotasolla. Nämä tavoitteet ovat mukana myös koulutusohjelman toimintasuunnitelmassa vuodelle 2010. Sen mukaan vuoden 2010 opetussuunnitelmatyössä tavoitteena on syventää osaamisperusteista opetussuunnitelmaa koskevaa opettajakunnan yhteisymmärrystä ja kehittää erityisesti opintojen arviointia ja opintojaksojen toteutussuunnitelmia innovaatiopedagogiikan viitekehyksessä. Koulutuspäällikön ja opettajien toimenpiteenä on mm. opintojen arviointimenetelmien ja yhteisen arviointikulttuurin kehittäminen. Toiminnan parantamiseksi tarvitaan systemaattista palautteen käsittelyä, jotta se voi johtaa kehittämistoimenpiteisiin.

2.3.2 Oppimisen arviointi

Kunkin opintojakson arviointiperusteet on kuvattu yleisellä tasolla opintooppaassa ja tarkemmin opintojakson toteutussuunnitelmassa. Opintojaksojen arviointi voi perustua moniin eri asioihin, esim. tentteihin, oppimistehtävien tekemiseen, erilaisten projektien lopputuotoksiin ja niiden esittelyyn.

Opintojaksojen arvosana ilmoitetaan numerona 0–5 tai sanallisena arviona hyväksytty/hylätty. Tämän lisäksi opiskelija saa usein myös suullista tai kirjallista palautetta, joka kuvaa hänen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan arviointujen seikkojen suhteen. Niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla tehdään paljon projektityötä, jossa aikataulujen hallinta on keskeistä, ja siksi mo-

nien opintojaksojen arvosanaan vaikuttaa se, miten opiskelija pysyy sovituisissa aikatauluissa. Työ on myös tiimityötä ja lopputulos riippuu enemmän siitä, miten hyvin yksilöt toimivat yhdessä kuin yksittäisen työntekijän taidoista.

Koulutusohjelman itsearviointiraportissa kerrotaan, että tällä hetkellä käytössä olevia tarkoituksenmukaisia ja toimivia arviointimenetelmiä ovat opettajan ja ohjaajan suorittama arviointi, itsearviointi oppimispäiväkirjoissa, vertaisarviointi ryhmä- ja tiimityöskentelyssä ja esimiesarviointi kummiyritystoiminnassa. Haastatteluissa opiskelijat sanoivat, että opintojaksojen kuormittavuus vaihtelee huomattavasti. Luentopohjaisilla opintojaksoilla työmäärän koetaan olevan huomattavasti pienempi kuin 27 h/op. Kieliopinnoissa vaaditaan paljon, joten työmäärä on paljon suurempi kuin 27 h/op.

Opettajat sanoivat haastattelussa, että opiskelijat saavat tiedot arvioinneista toteutussuunnitelmista, jotka käydään läpi opintojaksojen alussa. Ne ovat myös saatavilla Optimasta. Tenttipaperit ovat opiskelijan niin halutessaan nähtävillä opettajien vastaanottoaikoina.

Opiskelijat kertoivat haastattelussa, että opintosuoritusten arvioinnin perusteet ilmoitetaan toteutussuunnitelmissa monella eri tavalla, jolloin tuntiaktiivisuuden, tenttien ja tehtävien vaikutukset arvosanaan vaihtelevat. Opiskelijat mainitsivat myös kielissä käytettävän eurooppalaisen arviointikriteeristön, joka on selkeä.

Opettajien mukaan harjoittelua ei arvioida viikoittain, vaan harjoitteluun kuuluu loppuseminaari ja harjoitteluraportit tarkastetaan harjoittelujakson päätyttyä. Oppimispäiväkirja tallennetaan Optimaan ja sitä kommentoidaan. Opettajat totesivat, että harjoitteluraportin, keskustelujen, seminaarien ja arviointitulosten hyödyntäminen on puutteellista. Työnantaja arvioi opiskelijan oppimista lomakkeella harjoittelun päätteeksi.

Opiskelijat toivoivat saavansa enemmän palautetta ammattitaidon kehitymisestä. Pääasiassa Winha Willen (= opiskelijan liittymä Winha-opiskelijahallintajärjestelmään) opintosuoritusotteissa numero on ainut palaute. Harjoittelusta opiskelijat saavat sekä kirjallista että suullista palautetta. Projekteista palautetta saadaan suullisen esityksen jälkeen. Tenteistä ja kielten opinnoista opiskelijalla on mahdollisuus saada henkilökohtaista palautetta opettajalta.

Arviointi on tärkeä osa opiskelijan oppimisprosessia, ja arviointimenettelyt paljastavat lopulta, minkälaiset oppimiskäsitykset toimintaa ohjaavat. Arviointinilla on kaksi kilpailevaa tavoitetta: arvioiva tavoite, jonka tarkoituksena on varmistaa opiskelijoiden tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtelu, ja kehityksellinen tavoite, joka tähtää oppimisen edistämiseen. Näitä tavoitteita toteutetaan summatiivisen (lopputuotoksen arviointi) ja formatiivisen (oppimisprosessia tukeva arviointi) arviointimenettelyn avulla. Mikäli halutaan vahvistaa opiskelijan itseohjautuvuutta, oppimaan oppimisen taitoja ja yleisesti ottaen työelämässä toimimisen taitoja, tulee perinteisiä arviointikäytäntöjä muuttaa. Siirrytään siis arvostelusta arviointiin sekä pelkkää tenttikäytäntöä monipuolisempaan osaamisen ja ymmärtämisen arviointiin. Samalla myös arvioinnin valtasuhteet muuttuvat ja opiskelijoiden itse- ja vertaisarvioinnin sekä myös työelämän edustajien arvioinnin merkitys korostuvat.

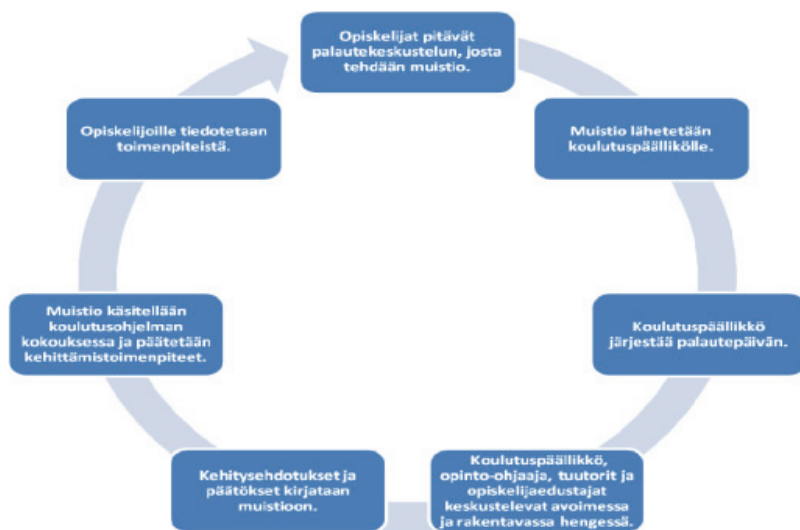
Opiskelun eri vaiheessa tapahtuvan arvioinnin tulee muodostaa suunnitelmallinen ja johdonmukainen kokonaisuus, joka tukee koulutuksen tavoitteena olevan osaamisen saavuttamista. Kokonaisvaltaisen arviointisuunnitelman lähtökohtana ovat tutkinnon osaamisvaatimukset. Arviointi ei saa kohdistua pelkästään koulutusohjelmakohtaisiin osaamistavoitteisiin, vaan sen pitää tukea tasapuolisesti kaikkien osaamisalueiden kehittymistä. Arviointitilanteiden haasteellisuus kasvaa opintojen edetessä, ja kussakin vaiheessa käytetään tarkoituksenmukaisesti eri menetelmiä.

Haastatteluissa kerrottiin, että arviointia suoritetaan useilla eri menetelmillä, joilla varmistetaan opiskelijoiden saavuttavan koulutusohjelman määrittelemät osaamistavoitteet. Osittain päällekkäistäkin arviointia tapahtuu paljon, koska monipuolisia arviointimenetelmiä pidetään koulutusohjelmassa tärkeinä. Periaatteena on usean erilaisen arviointitavan samanaikainen käyttö. Oppimisen ja osaamisen arviointikäytäntöjä on syytä tarkentaa päällekkäisyyksien välttämiseksi.

2.3.3 Opiskelijapalaute

Liiketalouden koulutusohjelman itsearviointiraportissa kerrotaan, että palautetta kerätään opiskelijoilta pääasiassa opintojaksokohtaisesti sekä kerran vuodessa järjestettävän palautepäivän avulla.

Palautepäivä on yksi opiskelijapalautteen muoto, jota käytetään kaikissa koulutusohjelmissa. Se on vuorovaikutteinen opiskelijapalautteen keruun ja käsittelyn menettely. Koulutuspäällikkö organisoii opiskelijoille lukuvuosittain tai lukukausittain palautetilaisuuden, jota varten opiskelijaryhmät keräävät joko suuntautumisvaihtoehtoin tai saapumisryhmäkohtaisesti omista ryhmistään palautetta ja valitsevat ryhmälle edustajat. Palautteet käsitellään palautetilaisuudessa, johon osallistuvat koulutuspäällikkö, opiskelijaedustajat sekä opettajien edustajat. Tilaisuudesta tehdään muistio, jonka perusteella koulutusohjelma päättää kehittämistoimenpiteistä. Opiskelijoiden palautetilaisuudessa ei ole tarkoitus käsitellä yksittäistä opintojaksoa eikä opettajaa. Opiskelijat ohjeistetaan myös ideoimaan kehittämiskohteisiin parannuskeinoja.

KUVIO 3. Vuorovaikutteinen palautepäiväkäytäntö.

Vuorovaikutteinen palautepäivä (kuviokuva 3) on melko uusi käytäntö Turun ammattikorkeakoulussa, eikä haastattelujen mukaan ole vielä juurtunut koulutusohjelmaan. Käytäntö on tunnustettu liiketalouden koulutusohjelmassa hyväksi, mutta sen on todettu vaativan kehitystyötä, jotta kokonaisvaltainen hyöty maksimoituu. Sekä opettajien että opiskelijoiden mielestä erityisesti palautteen keräämistä opiskelijoiden keskuudessa tulisi tehostaa tämänhetkises-

tä, sillä ongelmana on opiskelijoiden aktiivisuuden puute palautteen annossa ja erityisesti paikallaolossa, kun palautetta kerätään. Haastattelujen perusteella kehittämiskohteeksi nousi informointi palautteen vaikutuksista. Nykyisessä toimintamallissa palautepäivän aineistosta keskustellaan koulutusohjelman kokouksissa, ja koulutuspäällikkö tekee palautekoonnin, joka toimitetaan koulutusalayhdistys Tradelle.

Haastatteluissa kävi ilmi, että opintojaksopalautteen kerääminen vaihtelee opettajan ja opetusaineen mukaan. Opettajat saavat itse päättää opintojaksopalautteen keräämisestä ja tavasta. Opintojaksokohtainen palaute on opettajan omaan käyttöön ja dokumentit ovat opettajan arkistossa. Palautetta kerätään sekä suullisesti että lomakkeiden avulla, opintojaksojen aikana tai lopussa. Opetuksen kehittämissäryhmässä on linjattu, ettei käytössä ole yhteistä lomaketta, ja opettajat kokevat erilaiset tavat hyväksi käytännöksi. Koulutusohjelmassa on keskusteltu palautteen keräämisestä ja suunniteltu mahdollista yhteistä käytäntöä tulevaisuudessa.

Opiskelijoiden keskuudessa ilmeni epäselvyyttä annetun palautteen vaikutuksista. Opiskelijoiden mukaan uudet opettajat ottavat palautteen paremmin huomioon, vanhat opettajat keräävät palautetta vähemmän. Opiskelijakunta TUO mainittiin tehokkaana vaikuttamisen väylänä, mm. räyhämäilin³ avulla. Konkreettisenä esimerkkinä palautteen vaikutuksista mainittiin opintojen kuormittavuus, johon on pyritty tekemään korjauksia ja vaikutukset ovat olleet myönteisiä.

Opiskelijoilla on mahdollisuus antaa opettajaan kohdistuvaa palautetta suoraan koulutuspäällikön tai -johtajan kanssa käytävissä keskusteluissa. Opettajista suoraan annetun palautteen vaikutukset tulisi kulkea opiskelijoiden tietoisuuteen koulutusalayhdistys Traden kautta, mutta informaation kulkeminen ja tiedon levittäminen käytännössä on puutteellista ja se tiedostetaan koulutusohjelmassa kehitystä vaativana osa-alueena.

3. Opiskelijakunta TUO:n Räyhämäili on sähköinen lomake, jolla opiskelija voi laittaa tietoa, mikäli hänen tentti- tai kurssiarvosanansa on muusta kuin opiskelijasta johtuvasta syystä myöhässä. Palautteesta lähtee kyseiselle opettajalle muistutus.

Opiskelijat kokevat voivansa vaikuttaa tulevaan toimintaan, opintojen sisältöön sekä arviointikäytänteisiin palautetta antamalla. Arviointivierailulla haastatellut opiskelijat kokivat palautteen antamisen ja saamisen tärkeänä. He kannattivat palautekäytännön kehittämistä, jotta sille saataisiin yhteiset toimintatavat ja se olisi kaikille opiskelijoille samanlainen suuntautumisvaihtoehdosta riippumatta.

Arviointiryhmä kehottaa koulutusohjelmaa kehittämään palautekäytäntöjä ja käsittelemään palautetta systemaattisemmin sekä kannustaa koulutusohjelmaa juurruttamaan palautepäiväkäytäntöä omaan toimintaan ja kehittämään vielä heikkoja osa-alueita.

2.4 PEDAGOGINEN JOHTAMINEN JA KEHITTÄMINEN

2.4.1 Opiskelumenetelmien kehittäminen

Itsearviointiraportissa todetaan koulutusohjelman pedagogisen toiminnan ohjaamisesta: ”Opettajan ammatti on kokonaisuudessaan pedagogista työtä, eikä pedagogista johtajuutta/päällikkyyttä ole tulosaluetasolla erikseen vastuutettu...Pedagogisen työn ohjauksen tulisi olla laaja-alaisesti erilaisiin pedagogisiin sovelluksiin kannustavaa ja erilaisia pedagogisia mahdollisuuksia esiintuovaa.” Itsearviointiraportista voidaan päätellä, että koulutusohjelmassa pohditaan, mitä pedagogisen toiminnan ohjaus ja johtaminen toimintana on, ja että tällaista ohjausta on melko vähän. Merkille pantavaa on myös, että pedagogista johtamista ei nähdä koulutuspäällikölle kuuluvana tehtävänä. Liiketalouden koulutusohjelman opetuksen kehittäminen hahmottuu yhtäältä tulosalueen ja toisaalta liiketalouden koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehtojen tasolla tapahtuvana toimintana. Toimintasuunnitelmaan kirjatut tavoitteet opetussuunnitelmatyöstä ja arviointikulttuurin kehittämisestä koulutusohjelman opettajien yhteisenä kollektiivisena kehittämistoimintana eivät ole vielä käynnistyneet koulutusohjelman tason kehittämistyönä.

Tulosalueen opetuksen kehittämisen ryhmään kuuluvat koulutuspäälliköt ja opetussuunnitelmatyöstä kiinnostuneet opettajaedustajat. Ryhmään kuuluvat myös opinto-ohjaaja ja harjoittelulehtori, mutta eivät T&K-päällikkö ja opiskelijaedustajat. Opettajien valikoituminen ryhmään vaikuttaa jossain määrin sattumanvaraiselta perustuen opettajan henkilökohtaiseen mielenkiintoon. Opetuksen kehittämisryhmän tehtävänä on päättää tulosalueella opetussuun-

nitelman yhteisistä linjauksista sekä valmistella opiskelijoiden palautepäivät. Haastattelussa ei selvinnyt, onko tulosalueella tehty jotain selviä yhteisiä linjauksia, mitä ne ovat ja miten ne ovat toteutuneet. Yhteinen keskustelun ja kehittämisen teema koulutusohjelmassa on ohjauksen kehittäminen sekä TKI-toiminnan ja opetuksen integraatio, jotka ovat myös koko ammattikorkeakoulussa kehittämisen kohteina. T&K-päällikön ja koulutusohjelman välinen vuorovaikutus vaikuttaa vielä sattumanvaraiselta. T&K-päällikön on syytä osallistua opiskelijaedustajien kanssa opetuksen kehittämisen ryhmään.

Koulutusohjelman ja tulosalueen johdon mukaan opetusmenetelmien kehittämisessä keskeisenä kohteena on ollut projektioppiminen sekä työelämäyhteistyön lisääminen. Koulutusohjelman opettajien keskusteluissa on ollut esillä opetuksen integrointi. Opetussuunnitelmassa on paljon yhden opettajan toteuttamia opintojaksoja. Sisältöjen yhteensovittaminen laajemmiksi kokonaisuuksiksi on nähty tarpeelliseksi, sillä sen kautta myös opiskelijoiden katsotaan kykenevän hallitsemaan paremmin kokonaisuuksia. Vaikka opettajat eivät näe integrointia välttämättä opetusmenetelmäkysymyksenä, kannattaa kehittämissä ottaa huomioon erilaisten tutkivan oppimisen suuntausten, kuten ongelmaperustaisen oppimisen, mahdollisuudet opetuksen integrointiin.

Arviointivierailu vahvisti itsearviointiraportin kuvausta pedagogisen kehittämistoiminnan tilanteesta. Opettajat kokivat, että yhteistyön ja suunnittelun vahvistamisesta olisi hyötyä erityisesti opetuksen integrointiin ja sisältöjen yhteensovittamiseen. Opettajien haastattelussa pidettiin tarpeellisena tutkimuspajatoimintaa koskevan raportin yhteistä käsittelyä, mikä rakentaisi koulutusohjelman yhteistä pedagogista ymmärrystä ja auttaisi havaitsemaan uusia mahdollisuuksia. Nykyään vain harvat opettajat ovat mukana uudenlaisten avointen ja innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittämisessä.

Yhteisen pedagogisen toimintamallin kehittämisessä on päästy varsin pitkälle juridiikan suuntautumisvaihtoehdossa. Valtakunnalliseen ammattikorkeakoulujen ja oikeusministeriön oikeustradenomikoulutuksen kehittämishankkeeseen liittyen, liiketalouden koulutusohjelma kehitti ammattikorkeakoulun Op-innot-opetuksen kehittämisohjelman rahoituksella vuosina 2004–2005 oikeustradenomikoulutukseen oman toteutusmallin. Mallissa korostuu työelämän oppimisympäristön pitkäjänteinen integrointi. Opiskelijat perehdytetään työelämään projektiopintojen aikana ennen ammatillista harjoittelua. Mallissa on otettu huomioon projektiopintojen, harjoittelun ja opinnäytetyön integrointi.

Turun ammattikorkeakoulun linjaus innovatiopedagogiikasta korostaa tiedonluomista ja innovatiivisuutta. Liiketalouden koulutusohjelman tulee määrittellä, miltä osin ja millä tavoin koulutusohjelman opetusta kytketään innovatiivisiin oppimisympäristöihin ja tutkivaan oppimiseen. Koulutusohjelman tulee tehdä kollektiivisesti tietoinen ratkaisu, missä määrin tutkimuspajamallia ja muita tutkivan oppimiseen nojautuvia malleja halutaan ottaa käyttöön ja löytää yksimielisyys ratkaisun perusteluista. Tutkivan oppimisen ja konstruktivistisen pedagogiikan soveltaminen vaatii paljon työtä, epävarmuuden sietokykyä, kykyä ottaa vastaan opiskelijoiden kritiikkiä sekä valmiutta luopua opettajajohtoisesta toimintamallista tinkimättä silti opiskelijoiden ohjauksesta.

Koulutusohjelman pedagogiikan perusteita voidaan tarkastella ammatillisen asiantuntijuuden ja asiantuntijayhteisön ja siihen sitoutumisen näkökulmasta, mihin sisältyy luontevasti myös ammatti-identiteetin rakentumisen näkökulma. Oppimisteoreettisessa keskustelussa puhutaan situationaalisesta oppimisestä, joka pyrkii avaamaan oppilaitoskulttuurin ongelmia ja raja-aitoja työelämän asiantuntijakulttuurien suuntaan. Oppilaitoskulttuureille on tyypillistä yksilöllisen suoriutumisen korostaminen ja tiedon rajautuminen kapeisiin ongelma- ja tiedonalueisiin. Työelämän asiantuntijakulttuureille on puolestaan ominaista jaettu asiantuntijuus, yhteisöllisen tietämyksen rakentuminen ja monimutkaiset avoimet ongelmat. Koulutusohjelman pedagogisiin valintoihin lukeutuu myös kysymys, mitä innovatiivisia työelämäyhteisöjä koulutusohjelma pyrkii valitsemaan yhteistyökumppaneikseen. Kaikki työelämäyhteisöt eivät ole innovatiivisia uuden tiedon tuottamisessa.

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan koulutusohjelman opetuksen kannalta haasteena on opettajan rooli oppimisen ohjaajana ja arvioijana työelämälähtöisissä ja opiskelijavetoisissa hankkeissa. Koulutusohjelman tulee pohtia ongelmalähtöisen oppimisen sekä muidenkin oppimismenetelmien etuja ja hyötyjä opiskelijoiden oppimisen näkökulmasta.

Suuri haaste tulevaisuudessa on suuntautumisvaihtoehtojen alkamisen siirtäminen myöhemmäksi, suuntautumisvaihtoehtojen vähentäminen tai suuntautumisvaihtoehtoista luopuminen kokonaan. Koulutusohjelman johto tunnistaa muutoksen tuottamat haasteet. Koulutusohjelman vuoden 2010 toimintasuunnitelmaluonnoksesta selviää kuitenkin, että vuoden 2010 opetussuunnitelma on laadittu ja vuoden 2011 opiskelijavalinnasta tiedottaminen aloitettu nykyisten suuntautumisvaihtoehtojen perusteella. Vuoden 2010 aikana suunnitellaan syksyllä 2012 tarjolla oleva koulutus, minkä vuoksi ratkaisu suuntautumisvaihtoehtoista tulee ratkaista.

Suuntautumisvaihtoehdot ovat toimineet kovin itsenäisesti, eikä eri suuntautumisten hyviä käytänteitä ole saatu levitettyä koko koulutusohjelmaan. Uudistus ei poistaisi mahdollisuutta suuntautua, vaan henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta (HOPS) voi muodostua entistä tärkeämpi ja todellisempi mahdollisuus. Muutos saattaisi myös lisätä opettajakunnan yhteistyötä opetussuunnitelman kehittämisen kautta. Arviointiryhmä suosittelee koulutusohjelman johdolle suuntautumisvaihtoehtojen tarkastelusta tuomien hyötyjen ja mahdollisuuksien käsittelyä henkilöstön kanssa.

2.4.2 Henkilöstön ja työyhteisön kehittäminen

Pedagoginen johtajuus ei liity vain opiskelijoiden oppimiseen ja osaamisen kehittämisen tukemiseen. Henkilöstön ja koko työyhteisön osaamisen kehittäminen ja oikeanlainen johtaminen ovat edellytyksiä sille, että ammattikorkeakoulun strategiset ja pedagogiset tavoitteet voivat toteutua. Strategian hengen mukaisen toimintatavan omaksumisen kannalta on tärkeää, että henkilöstön osaamisen kehittämisessä sovelletaan samankaltaisia pedagogisia periaatteita ja toimintamalleja kuin opetustoiminnassa. Pedagogisen johtajuuden tavoitteena on luoda yksilöiden ja yhteisön oppimista ja osaamisen kehittymistä tukevat ja niihin kannustavat olosuhteet.

Liiketalouden koulutusohjelman vuoden 2010 toimintasuunnitelmassa todetaan, että ”opettajien mahdollisuudet osallistua ammattitaidon kehittämistä palvelevaan koulutukseen ovat heikot. Kehittämiskohteena ja tavoitteena todetaan, että resurssija pyritään lisäämään opettajien täydennyskoulutukseen, tuetaan opettajien osallistumista työelämäjaksoihin ja tieteellisten jatkotutkimusten suorittamista. Opettajien osaamista uudistetaan TKI-toiminnan ja erilaisten hankkeiden avulla. ”Koulutusohjelmassa onkin panostettu tähän, koska opettajalle on varattu kohtalaisen suuri resurssi (200 h) TKI-hankkeisiin. Opettajat toivat haastattelussa esille sen, että tämä on hieno mahdollisuus kehittää toimintaa ja opettajuutta.

Opettajat ovat kokeneet oman työröolinsa hämärtyneen, ja tämän takia he ovat halunneet yhteiseksi kehittämisteemaksi opettajan perustehtävän selkiyttämisen. Opettajat kokevat, että työnkuvaa on sekoittanut lisääntynyt oheistyö, joka vie aikaa opetukselta. TKI-toiminta, verkko-opinnot, lisääntyvä kansainvälistyminen ja IT-järjestelmät aiheuttavat lisäpaineita opettajan työhön. Innovaatiopedagogiikkakäsité on opettajien mielestä tuotu nopeasti yhteiseksi

pedagogiseksi lähtökohdaksi. Opettajat kokevat tarpeelliseksi käydä yhteistä keskustelua siitä, mitä koulutusohjelmassa ymmärretään innovaatiopedagogiikalla ja miten se ilmenee toiminnassa.

Johdon näkemyksen mukaan on hyvä, että opettajien keskuudesta on noussut esille tarve luoda yhteisiä linjauksia koulutusohjelman kehittämiseen. Johto toteaa myös, että työyhteisö ei ole täysin ongelmaton; opettajakunnassa on hyvin vahvasti toisistaan poikkeavia näkemyksiä ja on nähtävissä, että opettajat ovat jakautuneet viiteen erilaiseen polkuun. Kysymys suuntautumisvaihtoehdoista on vaikea.

Arviointiryhmän mielestä koulutusohjelmalla on valmius ja tahto yhteiseen keskusteluun ja kehittämiseen. Koulutusohjelmassa on tarpeen siirtyä enemmän yhteisölliseen työtapaan ja yhdessä selkiyttää opettajan työn linjauksia, päämääriä ja painopisteitä, jotta jatkossakin pystytään vastaamaan yhä haasteellisemmän työn vaatimuksiin.

3 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

3.1 KOULUTUSOHJELMAN VAHVUUDET

Arviointiryhmän näkemyksen mukaan liiketalouden koulutusohjelman vahvuuksia ovat:

- Koulutusohjelmalla on useiden vuosien kokemus monipuolisista työelämälähtöisistä oppimisympäristöistä kuten Tradetalo, Tradetase, kummiyritystoiminta, kauppiasyrittäjyyspolku ja Yrittäjyyden kipinä.
- Koulutusohjelma on määrätietoisesti lisännyt projektiopintoja ja pyrkinyt liittämään TKI-työtä osaksi opetusta.
- Tutkimuspajatoiminta on hyvä yhteistoiminnallinen, tutkivan oppimisen menetelmä, jonka käyttöä kannattaa laajentaa.
- Koulutusohjelman aktiiviset oppimisympäristöjen kehittäjät ovat tuoneet merkittävän panoksen koko ammattikorkeakoulun yrittäjyysopintoihin, opinnäyteprosessiin ja tutkimuspajatoimintaan.
- Kumppanuusmallia on kehitetty oikeustradenomikoulutuksessa, mikä mahdollistaa projektiopintojen, ohjatun harjoittelun ja opinnäytetyön integroinnin.
- Menetelmäklinikka vaikuttaa lupaavalta ohjausmenetelmältä opinnäytetyön metodiongelmiin.
- Koulutusohjelma on rakentanut ympärilleen suhteellisen vakaan yhteistyöverkoston ja luonut aktiivisen neuvottelukunnan.
- Koulutusohjelma on vetovoimainen, ja sinne valikoituu aktiivisia ja päämäärätietoisia opiskelijoita.
- Työelämän edustajilla ja neuvottelukunnan jäsenillä on myönteinen kuva koulutuksesta ja koulutuksen antamista työelämävalmiuksista.

3.2 KEHITTÄMISSUOSITUKSET KOULUTUSOHJELMALLE

Tukeakseen koulutusohjelman kehittämistyötä arviointiryhmä esittää seuraavat suositukset:

- Koulutusohjelman tulee tarkastella kriittisesti suuntautumisvaihtoehtoja: kyseeseen tulee suuntautumisvaihtoehtojen alkamisen siirtäminen myöhemmäksi, suuntautumisvaihtoehtojen vähentäminen tai suuntautumisvaihtoehtoista luopuminen kokonaan. Koulutusohjelman talous ei mahdollista riittävän opetustarjonnan järjestämistä kaikille nykyisille suuntautumisvaihtoehtoilta. Lisäksi suuntautumisvaihtoehdot nykyisessä muodossa ohjaavat ja rajaavat suhteellisen tiukasti opiskelijoiden valintoja.
- Koulutusohjelmassa tulee yhä enemmän siirtyä yhteisölliseen työtapaan ja yhteiseen keskusteluun, jotta pystytään kehittämään yhteisiä toimintatapoja ja eri opintojaksojen väliset kytkökset tulisivat läpinäkyväksi.
- Yhteisen pedagogisen toimintamallin kehittämistä tulee edelleen jatkaa innovaatiopedagogiikan lähtökohdista. Tämä edellyttää yhteistä näkemystä koulutusohjelman tulevaisuuden suuntaviivoista.
- Opetuksen kehittäminen tapahtuu tulosalueen ja toisaalta suuntautumisvaihtoehtojen tasolla. Koulutusohjelmassa tarvitaan pedagogisen johtamisen keskittämistä. Epäselvä vastuu heikentää ratkaisevasti mahdollisuuksia koulutusohjelman kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.
- Työelämälähtöisten oppimisympäristöjen käyttöä kannattaa laajentaa useampien opettajien ja kaikkien opiskelijoiden saataville.
- Henkilökohtaiset opintosuunnitelmat ovat koulutusohjelmassa käytössä vaihtelevasti riippuen suuntautumisvaihtoehtosta. Henkilökohtaiset opintosuunnitelmat tulee kehittää todelliseksi valintoja mahdollistavaksi työkaluksi kaikille opiskelijoille.
- Harjoittelu toteutuu koulutusohjelmassa pääosin kesällä melko irrallaan muusta opiskelusta. Harjoittelun ajoitusta lukukauden yhteyteen tulee harkita. Tämä mahdollistaisi opettajien osallistumisen harjoittelun ohjaukseen ja vahvistaisi opettajien työelämäyhteyksiä.

- Opettajat käyttävät sisäisessä tiedottamisessa opiskelijoille eri viestintäkanavia hajanaisesti (Optima, sähköposti, Messi). Tämä vaikeuttaa tiedonkulkua, koska se edellyttää useiden kanavien seuraamista. Messi tulee ottaa mahdollisimman pian ensisijaiseksi viestintäkanavaksi. Optima voi edelleen toimia opetuksen tukena ja materiaalipankkina.
- Laadunvarmistusta tulee terävöittää laatusyklin mukaisesti. Palautteen systemaattinen käsittely ja palautepäiväkäytännön juurruttaminen ovat tärkeitä askeleita laadunvarmistuksessa. Arviointiryhmälle jäi epäselväksi, miten harjoittelusta saatavaa arviointitietoa hyödynnetään toiminnan kehittämässä ja miten kehittämiskohteet tulevat toimintasuunnitelmaan.
- Koulutusohjelman on syytä kehittää oppimisen ja osaamisen arviointikäytäntöjä, jolloin esimerkiksi päällekkäisiä arviointeja voidaan välttää. Opiskelun eri vaiheessa tapahtuvan arvioinnin tulee muodostaa suunnitelmallinen ja johdonmukainen kokonaisuus, joka tukee koulutuksen tavoitteena olevan osaamisen saavuttamista.
- Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman kannattaa ottaa aloitteellinen ja aktiivinen ote Turun ammattikorkeakoulussa eri liiketalouden koulutusohjelmien välisen yhteistyön ja alan kehittämiseksi.

3.3 SUOSITUKSET AMMATTIKORKEAKOULULLE

Arviointiryhmä esittää seuraavia suosituksia ammattikorkeakoululle:

- eri liiketalouden koulutusohjelmien välisen yhteistyön lisääminen
- joustavien opiskelumahdollisuuksien lisääminen, esimerkiksi kesäopintojen laajentaminen ja JOO-opinnoista (joustava opinto-oikeus) tiedottaminen
- oppimisen arvioinnin kehittäminen
- SoleOPS:n ominaisuuksien huolellinen testaus sekä käyttöönotto-koulutusten ja tuen varmistaminen.

LÄHTEET

Auvinen, P., Hirvonen, K., Dal Maso, R., Kallberg, K., Putkuri, P. 2007. Opetussuunnitelma ammattikorkeakoulussa. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B: Selosteita ja opetusmateriaalia, 9.

ENQA. 2007. ENQA report on Standards and Quidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. European Association for Quality Assurance in Higher Education. ENQA: Helsinki.

Hintsanen, V., Luukka, M-R., Lounasmeri, T., Majander, M., Renvall, J., Holopainen, H. & Hiltunen, K. 2010. Turun ammattikorkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän auditointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 2:2010. Tampere.

Hyvönen R., Aittonen, T., Huhta, A., Jolkkonen, A., Kantola, I., Lähteenmäki, I. & Viinikkala, P. 2007. Hyvässä hengessä ja monipuolisin menetelmin – tietotekniikan koulutusohjelman arviointiraportti, Turun ammattikorkeakoulun raportteja 58. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Kairisto-Mertanen, L., Kanerva-Lehto, H. & Penttilä, T. (toim.). 2009. Kohti innovaatiopedagogiikkaa. Uusi lähestystapa ammattikorkeakoulujen opetukseen ja oppimiseen. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 92. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Kairisto-Mertanen, L., Tauriainen, M., Asteljoki, K., Kantola, I., Koivisto, E., Lindsröm, K., Rantanen, S. & Virtanen, K. 2009. Ongelmaperustaisuuteen työelämän lähtökohdista – hoitotyön koulutusohjelman (Salo) arviointiraportti. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 86. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Kettunen, J. 2009. Innovaatiopedagogiikka. Kever-verkkolehti, Vol.8, nro 3. <http://ojs.seamk.fi/index.php/kever/issue/current>.

Kontio, J., Kantola, I., Angerpuro, K., Elomaa, I., Lehtisaari, H., Nupponen, E. & Ojala, S. 2008. Aktiivisista kokeiluista yksissä tuumin harkittuihin ratkaisuihin – palvelujen tuottamisen ja johtamisen kulutusohjelman arviointiraportti, Turun ammattikorkeakoulun raportteja 70. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Korkeakoulujen arviointineuvosto 2007. Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi. Auditointikäsikirja vuosille 2008–2011. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 7: 2007. Tampere: Korkeakoulujen arviointineuvosto.

Kotila, H. 2003. Oppimiskäsitykset ammattikorkeakoulutuksessa. Teoksessa H. Kotila (toim.) Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Helsinki: Edita.

Lehtonen, J. & Kanerva-Lehto, H. & Koivisto, J. 2006. Tutkimuspaja mahdollisuutena yhdistää opetus ja t&k. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 24. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Mikkonen, A., Virtala, M., Heikkilä, J., Mutka, U., Ikonen, H., Tulkki, H., Vänskä, K., Laiho, K. & Toikka, M. 2004. Matkalla monikulttuuriseen hoitotyöhön. Koulutusohjelman ristiin-arviointiraportti. Towards multicultural nursing. Cross-Evaluation Report of a Degree Programme. Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportteja 2. Reports from Jyväskylä Polytechnic 2. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Jyväskylä University Press.

Opetusministeriö. 2004. Koulutuksen laadunvarmistus. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:6.

Soini, J., Häkkinen, T., Kantola, I., Mertsola, M., Scheinin, M., Seikola, A., Storti, A. & Tuohi, R. 2008. Rakennustekniikan koulutusohjelman arviointiraportti – vankalta perustalta monimuotoista tutkimus- ja kehitystoimintaa. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 76. Turku. Turun ammattikorkeakoulu.

LIITE I

Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman valitsemat itsearviointiraporttiin liittyvät teemat ja kysymykset, joista koulutusohjelma toimitti näytöt.

A: Koulutusohjelman, opetussuunnitelman ja opetuksen suunnittelu

A1 Toimintasuunnitelman laadinta

- ”Miten laaditaan koulutusohjelman toimintasuunnitelma? Ketkä osallistuvat?”

A2 Kansainvälisyys OPS:ssa

- ”Miten opetussuunnitelmassa on otettu huomioon kansainvälisyys?”

A3 Opetussuunnitelmatyö

- ”Miten opetussuunnitelma laaditaan? Miten OPS-työ on vastuutettu ja ketkä siihen osallistuvat?”

B: Opetus ja ohjaus

B1 Innovaatiopedagogiikka

- ”Miten innovaatiopedagogiikka näkyy koulutusohjelman toiminnassa?”

B2: HOPS-keskustelut

- ”Miten usein ja millä tavalla opiskelijoiden kanssa käydään HOPSkeskusteluja?”

B2 Joustavat polut

- ”Miten opetussuunnitelmassa mahdollistetaan joustavat opintopolut?”

B4 Tietotekniikan hyödyntäminen

- ”Miten tieto- ja viestintätekniikkaa hyödynnetään opetuksessa?”

C: Oppimisen ja toiminnan arviointi

C1. Koulutusohjelman itsearviointikäytäntö

- ”Millainen itsearvioinnin käytäntö koulutusohjelmassa on? Miten toiminnan onnistumista (arviointi ja palaute) käsitellään koulutusohjelmassa?”

C2. Kompetenssit – arviointi

- ”Miten arvioidaan, ovatko opiskelijat saavuttaneet koulutuksen tavoitteena olevat osaamistavoitteet (kompetenssit)?”

C3: Palautepäivän kokemukset

- ”Millaisia ovat palautepäivän kokemukset koulutusohjelmassa? ”

LIITE 2

Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman toimittama lisämateriaali

- Muistio opettajakunnan kokouksesta ja muistio opiskelijatapaamisesta
- Listaus sidosryhmäraportista
- Esimerkkinä laatusyklistä sekä totsusta, arviointikohteista ja -kriteeristä tutkimusmenetelmien opetukseen ja opetuksen kehittämiseen liittyviä dokumentteja
- Liiketalouden koulutusohjelman opettajaluettelo

LIITE 3

Liiketalouden (Turku) koulutusohjelman arviointivierailun ohjelma

Aika:	8.4.2010 klo. 8.30–16.00
Paikka:	Louhi, Lemminkäisenkatu 30, Turku
Arviointiryhmä:	Marjut Putkinen, koulutusjohtaja, puheenjohtaja Kirsi Angerpuro, suunnittelija, sihteeri Johanna Alitalo, opiskelijaedustaja Ville Hyyppä, lehtori Ismo Kantola, kehityspäällikkö Markku Karhunen, koulutus­päällikkö Eija Koivisto, yliopettaja Anu Lehtinen, opintoasiain­toimiston päällikkö

Klo	Arviointiryhmän lisäksi paikalla
8.30–9.00	Arviointiryhmän kokous
9.00–10.00	Johto: koulutusjohtaja Juhani Soini koulutuspäälliköt Terhi Harmaa ja Eila Jylhä T&K-päällikkö Tony Wahlroos
10.00–11.45	Opettajat: Ilmo Elomaa (lehtori, markkinointi) Markku Heikkilä (lehtori, kansainvälinen liiketoiminta ja talous ja sv-vastaava) Ari Jolkkonen (yliopettaja, tutkimusmenetelmät) Kari Juhala (harjoittelun lehtori) Hanna Kärkkäinen (yliopettaja, taloushallinto) Ulla Pärkö (lehtori, englanti) Liisa Sippel (lehtori, juridiikka ja sv-vastaava)
11.45–12.45	lounastauko
12.45–14.00	Opiskelijat: Eeva K. Granberg, 1. vuosikurssi Pauliina H. Kaivonen, 2. vuosikurssi (juridiikka) Aleksi J. Kanerva, 1. vuosikurssi Henna M. Lampo, 4. vuosikurssi (kv-toiminnot) Anni M. Multanen, 2. vuosikurssi (kv-toiminnot) Sami T. Nurmi, 2. vuosikurssin (markkinointi) Julia A. Nuutila, 2. vuosikurssi (taloushallinto) Mikko J. Saarinen, 3. vuosikurssi (yrittäjyys) Veera E. Suoperä, 1. vuosikurssi Sini S. Niittyne, 3. vuosikurssi (taloushallinto)
14.00–14.45	Työelämäedustajat: Irja Hirsinummi, Laskentatieto Oy (neuvottelukunta) Tuomas Mikkola, Pilot Turku Oy (Turun ammattikorkeakoulun hallitus, neuvottelukunta ja yhteistyö tutkimuspajan kanssa) Heikki Mustila, Kesko Oyj (K-kauppiasyhteistyö) Irma Saarinen, If Vahinkovakuutusyhtiö Oy (neuvottelukunta ja suunnittelemassa kummiyritystoimintaa)
14.45–16.00	Arviointiryhmän kokous